

BIULETYN MISJOLOGICZNO-RELIGIOZNAWCZY (123)

Zawartość:

- I. Zarys historii Dominikańskich Ośrodków Informacji o Nowych Ruchach Religijnych i Sektach (1995–2021).
- II. Ogólne spojrzenie na Dominikańskie Centrum Informacji o Nowych Ruchach Religijnych i Sektach oraz bibliografia publikacji z nim związanych.
- III. Pojęcie „sekty” z perspektywy Dominikańskiego Centrum Informacji o Nowych Ruchach Religijnych i Sektach.

I. Zarys historii Dominikańskich Ośrodków Informacji o Nowych Ruchach Religijnych i Sektach (1995–2021)

Wstęp

W 1986 r. Stolica Apostolska opublikowała raport dotyczący działalności sekt, nowych ruchów religijnych i kultów pt. *Sekty albo nowe ruchy religijne. Wyzwania duszpasterskie*¹. Wydanie dokumentu poprzedziło rozesłanie kwestionariuszy do Konferencji Episkopatów poszczególnych krajów, celem zebrania informacji i wskazówek dotyczących działalności sekt, nowych ruchów i kultów. Raport ten powstał na podstawie 75 wypowiedzi i dokumentacji otrzymanych przez Stolicę Apostolską. Celem raportu była próba „nakreślenia wstępnego, ogólnego obrazu”² fenomenu nowych ruchów oraz „opracowanie konstruktywnej odpowiedzi duszpasterskiej na wyzwanie rzucane przez sekty, nowe ruchy i grupy religijne”³. Autorzy dokumentu podkreślają, że zjawisko nowych ruchów nie powinno

---

¹ *Sekty albo nowe ruchy religijne. Wyzwanie duszpasterskie*, w: O.S. Santa-gada, E. Bravo P. i in., *Wspólnotykościelne, niezależne grupy religijne, sekty, na przykładzie Ameryki Łacińskiej*, wyd. 2., Warszawa 1995, 197–213.

² Tamże, 197.

³ Tamże.

być traktowane jako zagrożenie, ale wyzwanie duszpasterskie, stając się „bodźcem do odnowienia i wzmocnienia pasterskiej skuteczności”⁴ Kościoła.

W artykule przybliżymy historię dominikańskich ośrodków informacji o nowych ruchach religijnych i sektach. Ich powstanie stanowiło odpowiedź duszpasterską na rozwijające się w Polsce od lat 90. XX w. zjawisko sekt, nowych ruchów i grup religijnych. Artykuł zawiera informacje pochodzące z niepublikowanych dokumentów wewnętrznych Polskiej Prowincji Dominikanów, takich jak akta Kapituł Prowincjalnych oraz dokumenty klasztorne. Pisząc o dominikańskich ośrodkach, na ich określenie będziemy stosować terminy: ośrodki, centrum, Dominikańskie Centrum Informacji o Nowych Ruchach Religijnych i Sektach oraz skrót DCI.

Kontekst powstania dominikańskich ośrodków informacji o nowych ruchach religijnych i sektach

Początek lat 90. XX stulecia był czasem wielu przemian, które dotknęły Polskę. Likwidacja cenzury państwowej nad funkcjonowaniem mniejszości religijnych, wprowadzenie wolności przekonań oraz otwarcie granic sprawiły, że jednolity do tej pory krajobraz polskiej rzeczywistości, zaczął się dynamicznie zmieniać⁵. Wzrost liczby nowych grup religijnych działających w naszym kraju odnotowany został w rejestrze kościołów i związków wyznaniowych Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji. Do 1989 r. widniały w nim 23 zarejestrowane związki⁶. W latach 90. XX w. pojawiło się ok. 100 nowych⁷. Pozwalało na to zliberalizowane prawo, które umożliwiało rejestrację nowego związku w oparciu o imienną listę 15 wyznawców⁸. Nie wszystkie grupy starały się jednak o wpis do rejestru kościołów i związków wyznaniowych. Niektóre z nich przyjmowały inne formy prawne. Rejestrowały się jako stowarzyszenia lub podejmowały działalność w ramach prowadzonych fundacji. Wiele z nich działało

---

⁴ Tamże, 211.

⁵ Z. Pasek, *Państwo i samorządy wobec nowych ruchów religijnych w Polsce 1989–2004*, w: T. Alexiewicz, S. Beźnic i in. (red.), *Walka, tolerancja, dialog, współpraca. Wobec sekt i nowych ruchów religijnych*, Warszawa 2005, 71.

⁶ K. Urban, *Mniejszości religijne w Polsce 1945–1991 (zarys statystyczny)*, Kraków 1994, 100.

⁷ M. Libiszowska-Żółtkowska, „Kościoły w społeczeństwie – fenomen urodzaju”, *Przegląd Religioznawczy* 1999 nr 3–4, 83–97.

⁸ M. Libiszowska-Żółtkowska, *Nowe ruchy religijne w zwierciadle socjologii*, Lublin 2001, 57.

nieformalnie, bez rejestracji⁹. Każda z tych grup przedstawiała własną ofertę religijną, proponując nowe, często nieznanne dotąd Polakom formy duchowości oraz ścieżki prowadzące do samorozwoju i zbawienia.

Lata 90. XX stulecia to także rozkwit znanego już wiele lat wcześniej na Zachodzie ruchu *New Age*¹⁰. Działalność rozpoczęło wiele ośrodków i sklepów specjalizujących się w sprzedaży akcesoriów promujących ruch Nowej Ery. Książki dotyczące parapsychologii, medycyny niekonwencjonalnej, duchowości Dalekiego Wschodu, magii, wróżb, okultyzmu, będące materiałami trudno dostępnymi, stały się produktem „masowym”. Zaczęły powstawać nowe wydawnictwa związane z powyższą tematyką, jak wydawnictwo Limbus w Bydgoszczy, a także wiele nowych pism, wśród nich: „Nie z tej ziemi”, „Nieznany świat”, „Szaman”, „Gnosis”, „Trans”, „Wróżka”. Podejmowały one tematykę związaną z astrologią, parapsychologią, medycyną niekonwencjonalną, ufo, naturalnymi metodami terapii¹¹. Coraz częściej organizowano festiwale ezoteryczne i targi psychotroniczne, na których każdy zainteresowany „nową duchowością” mógł znaleźć coś dla siebie.

Wśród nowych ruchów i idei pojawiły się także grupy destrukcyjne. Niektóre z nich przekraczały prawo. Czasem ich działalność miała charakter przestępczy. Przykładami takich grup były Kościół Zjednoczonych Chrześcijańców oraz Kościół Dobrej Nowiny. Pierwszy powstał w 1990 r. jako przykrywką dla działalności ekonomicznej. Bycie kościołem umożliwiło przywódcom grupy ściąganie bez cła samochodów i innych towarów z zagranicy. Drugi kierowany był przez osoby związane z mafią¹². Według przekazów medialnych na 58 członków kościoła, 41 figurowało w policyjnych kartotekach¹³. Choć statystycznie przestępstw związanych z aktywnością członków sekt było niedużo¹⁴, to jednak działalność nowych ruchów, już z racji samej nowości czy egzotyki, stawała się tematem podejmowanym przez media. Działania niektórych grup budziły kontrowersje etyczne, związane z metodami werbowania i stosowaniem mechanizmów mani-

---

⁹ R. Zagłowa, *Regulacje prawne dotyczące mniejszości wyznaniowych w RP*, w: S. Pamuła, A. Margasiński (red.), *Sekty. Uwarunkowania i niebezpieczeństwa w III RP*, Częstochowa 2001, 26.

¹⁰ A.E. Kubiak, *Jednak New Age*, Warszawa 2005, 20.

¹¹ Tamże, 177.

¹² Z. Pasek, art. cyt., 73n.

¹³ Wpr24, *Nowe samochody dla fałszywego biskupa*, http://wpr24.pl/nowe_samochody_dla_falszywego_biskupa (dostęp 21.06.2021).

¹⁴ *Raport o niektórych zjawiskach związanych z działalnością sekt w Polsce*, Warszawa 2000, 48–53, mps – biblioteka MSWiA.

pulacji. Media odegrały główną rolę w kształtowaniu opinii publicznej na temat nowych ruchów religijnych i sekt. Z jednej strony prasa pełniła ważną rolę informacyjną. Podejmowała działania profilaktyczne, chroniąc przed różnymi nadużyciami i piętnując to, co negatywne. Z drugiej strony, doszukując się wątków sensacyjnych, tworzyła niejednokrotnie negatywny wizerunek nowych grup czy zjawisk, oparty na wyobrażeniu dziennikarzy, a nie rzetelnie przeprowadzonych badaniach¹⁵. W wielu wypadkach klasyfikowano wszystkie działające grupy czy nieznanne zjawiska jako sekty, stanowiące zagrożenie.

Temat nowych ruchów religijnych rodził też wiele napięć między środowiskami zajmującymi się naukowo zjawiskiem nowych ruchów religijnych, a tymi, którzy udzielali pomocy osobom poszkodowanym przez niektóre z nich. Pierwsi w działaniu grup widzieli pluralizm i wolność religijną, w której wyrażała się koncepcja państwa demokratycznego. Drudzy spotykali się z doświadczeniem krzywd i negatywnych skutków aktywności pewnych grup, zachowaniami, takimi jak opuszczenie rodziny, porzucenie współmałżonka i dzieci, rezygnacją ze studiów, zerwaniem kontaktów społecznych za namową wspólnoty. Choć nie były to przestępstwa ścigane przez prawo, w odbiorze społecznym działania te uznawano za moralnie złe.

Lata 90. to także czas, kiedy powstają pierwsze ośrodki pomocowe, próbujące odpowiedzieć na potrzeby osób szukających informacji o nowych grupach i zjawiskach, a przede wszystkim tych, którzy doświadczyli zła ze strony danej wspólnoty.

Prekursorzy dominikańskiej działalności pomocowej. Ośrodek w Krakowie

W latach 90. XX w. na terenie Polski powstają pierwsze placówki oferujące pomoc dla osób poszkodowanych przez nowe ruchy religijne i sekty. Od 1989 r. działa protestancka organizacja związana z czasopismem „Słowo Nadziei”¹⁶, której działanie ukierunkowane jest na byłych Świadków Jehowy oraz katolicki Ruch Effatha, zajmujący się aktywnością „profilaktyczno-ewangelizacyjną, o profilu apologetycznym, względem ekspansji nowych ruchów religijnych i sekt”¹⁷. W 1993 r. powstaje Ruch Obrony

---

¹⁵ M. Szostak, *Sekty destrukcyjne. Studium metodologiczno-kryminalistyczne*, Zakamycze 2001, 238n.

¹⁶ *Jak pomóc byłym Świadkom Jehowy? Rozmowa z Tadeuszem Połgąnskim – założycielem Fundacji Słowo Nadziei*, <https://slowoizycie.pl/98-1/swi198.htm> (dostęp 28.06.2021).

¹⁷ Statut Stowarzyszenia Ruchu Effata § 3, [https://web.archive.org/web/20060224011905 http://effatha.org.pl/effatha/statut.htm](https://web.archive.org/web/20060224011905/http://effatha.org.pl/effatha/statut.htm) (dostęp 19.06.2021).

Rodziny i Jednostki¹⁸, a rok później Stowarzyszenie „Civitas Christiana” zakłada Biuro Informacji i Dokumentacji Nowych Ruchów Religijnych i Sekt w Łodzi¹⁹. Pierwszy z ośrodków prowadzonych przez dominikanów zostaje założony w Krakowie w 1995 r. Głównym pomysłodawcą nowego projektu był Jacek Gałuszka OP²⁰. Rok wcześniej powołał do istnienia Dominikański Ośrodek Liturgiczny²¹. To właśnie w jego ramach otworzył nową działalność. Kronika klasztoru krakowskiego z datą 25 maja 1995 r. podaje następującą informację: „Jak już kronika informowała przy naszym klasztorze działa od jesieni Dominikański Ośrodek Liturgiczny pod kierunkiem o. Jacka Gałuszki – ciągle jeszcze w stadium organizacji. Celem jego jest głównie opracowanie i powielanie tekstów muzycznych do liturgii [...]. W ostatnich tygodniach o. Jacek dołączył do niego nową działalność, ogłoszoną jako Centrum informacji o nowych ruchach religijnych i sektach w Polsce”²². Nowo powołany ośrodek zaczął prężnie działać. Pismo skierowane przez Jacka Gałuszkę OP do Rady Klasztoru wśród wielu palących potrzeb ośrodka wymienia: zatrudnienie i sfinansowanie etatu dla Violetty Szuper, pedagoga i psychologa; zatrudnienie psychologa, religioznawcy i terapeuty Jacka Biłko, związanego z duszpasterstwem klasztoru; przeznaczenie wolnej linii telefonicznej na potrzeby Centrum; wyasygnowanie comiesięcznej kwoty na zakup książek i materiałów audio-wizualnych; zakup mebli niezbędnych do funkcjonowania Centrum. Pismo kończy się prośbą o przyjęcie działalności Centrum jako dzieła klasztoru oraz wystąpienie do Rady Prowincji, by uznać je za dzieło Prowincji²³.

W sprawozdaniu za 1995 r. odnajdujemy pierwszy program działalności Centrum, do którego należą: katolickie poradnictwo dla ludzi należących do sekt i ich rodzin; informowanie o działalności nowych ruchów religijnych i sekt na terenie Polski; dyżur psychologa pod telefonem zaufania w każdy

---

¹⁸ *Dokumenty Stowarzyszenia Ruchu Obrony Rodziny i Jednostki (RORiJ)*, w: P. Chrzczonowicz, I. Kamiński (red.), *Sekty i nowe ruchy religijne – wolność czy zniewolenie? Zagadnienia interdyscyplinarne*, Toruń 2012, 543.

¹⁹ *Dokumenty Stowarzyszenia „Civitas Christiana”*, w: P. Chrzczonowicz, I. Kamiński (red.), dz. cyt., 545.

²⁰ Jacek Gałuszka był dyrektorem ośrodka krakowskiego w latach 1995–1999. W 1999 r. opuścił Zakon.

²¹ Archiwum Polskiej Prowincji Dominikanów w Krakowie (ADK), Archiwum przeora klasztoru Dominikanów w Krakowie, *Sprawozdanie ze stanu klasztoru za 1995 r.*, pudło 6.

²² ADK, *Liber capitulorum conventus Cracoviensis a die 2 Maii a.d. 1969*, 617n.

²³ Tamże.

wtorek w godz. 16.00–19.00; wypożyczalnia materiałów audiowizualnych²⁴. Kolejne ze sprawozdań, przygotowane w 1997 r., wykazuje rozwój istniejącej instytucji. Wśród podejmowanych przez Centrum działań sprawozdanie wymienia: gromadzenie danych na temat istniejących grup o charakterze parareligijnym, paraterapeutycznym, paraedukacyjnym, w tym mających destrukcyjny wpływ na osobowość ludzką; udostępnianie zgromadzonych informacji; udział w programach radiowych, telewizyjnych, sesjach i konferencjach; współpraca z prasą lokalną i ogólnopolską; cotygodniowy dyżur; profesjonalna pomoc terapeutyczna; współpraca z rodzicami i pedagogami, mającymi kontakt z młodzieżą uwikłaną w sekty; prowadzenie kursów szkoleniowych dla pedagogów, katechetów, studentów i młodzieży; współpraca w poszukiwaniu osób zaginionych w sektach; utrzymywanie strony informacyjnej w internecie²⁵. Sprawozdanie podaje także statystykę z działalności Centrum za 1997 r. Tego roku do Centrum zgłosiło się ok. 1000 osób, udzielono 800 porad telefonicznych, do ośrodka napłynęło 700 listów. Wolontariusze ośrodka występowali w charakterze ekspertów, zarówno na forum gminy Kraków, jak też ogólnopolskim i międzynarodowym. Uczestniczyli w wielu sympozjach i konferencjach organizowanych przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, Ministerstwo Edukacji, Ministerstwo Sprawiedliwości, Radę Miasta Krakowa. Konsultowano również sprawy dla Komendy Wojewódzkiej Policji w Krakowie, Kuratorium Oświaty i Urzędu Ochrony Państwa²⁶. Skład zespołu pracowników i wolontariuszy powiększył się do sześciu osób²⁷. W Centrum powstał także pierwszy program profilaktyczny *Młodzież a sekty. Program profilaktyki „Wybrałem”*, przygotowujący do obrony przed manipulacją ze strony sekt. Program ten przeznaczony był dla nauczycieli, pedagogów, katechetów i dyrektorów szkół. Szkolenie trwało 20 godz. i zawierało realizację takich celów jak: przekazanie wiedzy o sektach działających na terenie Krakowa; przedstawienie sposobów werbowania; naukę rozpoznawania i diagnozowania symptomów przynależności do sekty; metody manipulowania osobowością; udzielanie wsparcia dla rodziców; analizę

---

²⁴ ADK, Archiwum przeora klasztoru Dominikanów w Krakowie, *Sprawozdanie ze stanu klasztoru za 1995 r.*, pudło 6.

²⁵ ADK, Archiwum przeora klasztoru Dominikanów w Krakowie, *Sprawozdanie na Kapitułę Prowincjalną 1998 za okres 1994–1997 r. Aneks 2 – sprawozdanie z działalności w 1997 r.*, pudło 6.

²⁶ Tamże.

²⁷ Tamże. Sprawozdanie podaje skład personalny ośrodka: Jacek Gałuszka OP, mgr Bogna Gałęcka, mgr Zdzisław Wyżykowski, mgr Ewa Miller, Joanna Wojno, Marek Królewski.

dokumentów programowych destrukcyjnych kultów; opracowanie programu profilaktycznego dla szkoły. Autorem programu był wolontariusz Centrum, Zdzisław Wyżykowski, pedagog i wizytator Kuratorium Oświaty i Wychowania w Krakowie.

Od początku istnienia Centrum Jacek Gałuszka OP, jego założyciel, widział potrzebę tworzenia baz danych i nawiązywania kontaktów z analogicznymi jednostkami pomocowymi na Zachodzie. W archiwalnym liście do jednego z braci, przebywającego na studiach w Rzymie, prosi o pomoc w uzyskaniu dostępu do baz danych i możliwość zdobycia materiałów na temat sekt od jednostek działających w Rzymie – Papieskiej Rady ds. Sekt i Nowych Ruchów Religijnych, dominikanów z Bolonii, wydających czasopismo „La Sette”²⁸. W Centrum podejmowane są również działania mające na celu pozyskanie środków na funkcjonowanie ośrodka²⁹. 15 lutego 1996 r. ośrodek staje się dziełem klasztoru. W tym samym roku wydaje pierwszy numer biuletynu.

Kraków – jako pierwsza z dominikańskich placówek – nadał kierunek kolejnym. W 1995 r. powstaje ośrodek w Poznaniu, a po nim następne: w Rzeszowie (1996 r.), we Wrocławiu, w Warszawie i w Szczecinie (1998 r.), w Gdańsku (1999 r.). Początkowo każdy ośrodek działał w sposób autonomiczny. Ich nazwy nieznacznie się różniły. Tym, co łączyło pracę ośrodków, była ich dominikańska tożsamość oraz dyrektorzy, których funkcję pełnili bracia oddelegowani do tej posługi. Z czasem różnice były ujednociane. Powstała wspólna Deklaracja Ośrodków, mówiąca o sposobie ich działania i oferowanej pomocy, ujednociono nazwy oraz prowadzono stronę internetową. Definicje opisywanych zjawisk, wypracowywane w poszczególnych ośrodkach, były przyjmowane i stosowane przez pozostałe jednostki.

Akta Kapituł Prowincjalnych o ośrodkach

Temat nowo powstałych ośrodków podjęła Kapituła Prowincjalna, która odbyła się w 1998 r. Akta Kapituły, wśród znaków czasu, przed którymi stanął Kościół w Polsce (zmiany ustrojowe, zderzenie z konsumpcjonizmem, rozwój komunikacji międzyludzkiej, otwarcie granic między państwami, zmiany w edukacji), wymieniają także problem rozrastających się sekt³⁰.

---

²⁸ ADK, Archiwum przeora klasztoru Dominikanów w Krakowie, *List Jacka Gałuszki do Tomasza Kwietnia z dnia 16 marca 1995 r.*, pudło 8, teczka 83.

²⁹ ADK, Archiwum przeora klasztoru Dominikanów w Krakowie, *Pismo Jacka Gałuszki do Rady Konwentu św. Trójcy w Krakowie z dnia 15 lutego 1996 r.*, pudło 8, teczka 83.

³⁰ Akta Kapituły Prowincjalnej (AKP), Warszawa 1998, pudło 61.

W aktach pokapitulnych odnajdujemy wyraz uznania dla braci angażujących się w pracę informacyjną i duszpasterską w „związku z narastającym zagrożeniem ze strony działających w naszym kraju sekt”³¹. Wśród klasztorów, przy których powstały ośrodki, Akta Kapituły wymieniają Kraków, Poznań, Rzeszów³² i Wrocław.

Jednym z istotnych zaleceń Kapituły z 1998 r. jest zmiana Statutu Prowincji. W zapisie dotyczącym prowadzenia apostołstwa specjalistycznego, obok prowadzenia duszpasterstwa w środowiskach intelektualnych i akademickich, działalności ekumenicznej oraz aktywności w środkach masowego przekazu, pojawia się „pomoc osobom uwikłanym w sekty”³³.

Kolejna Kapituła z 2002 r. podkreśliła znaczenie ośrodków. Stanowią one „bardzo cenioną w polskim Kościele formę pomocy osobom uzależnionym od sekt, a także ich rodzinom”³⁴. Dziękując braciom zaangażowanym w to dzieło, Kapituła zachęciła do „lepszej współpracy i stworzenia ogólnoprowincjalnego programu współpracy między ośrodkami”³⁵. Aby ta współpraca mogła być realizowana Kapituła ustanowiła funkcję Prowincjalnego Koordynatora Ośrodków. Pierwszym koordynatorem został Cezary Jenta OP³⁶, dyrektor ośrodka w Szczecinie³⁷. Kolejnymi byli: Tomasz Franc OP (2006 r. i 2010 r.), Emil Smolana OP (2014 r.). W 2006 r. Kapituła wprowadza nowy zapis, podkreślający konieczność odpowiedniego przygotowania każdego z braci pełniących funkcję dyrektora ośrodka. Minimum takiego przygotowania miała stanowić roczna praktyka w „jednym z prężnie działających ośrodków naszej Prowincji”³⁸. O formację braci zajmujących się tematyką nowych ruchów religijnych i sekt mieli dbać Regens i Prowincja³⁹. Ich zadanie polegało na wspieraniu braci przy zdobywaniu stopni naukowych z dziedzin, takich, jak psychologia czy religioznawstwo⁴⁰.

Kapituła z 2010 r. wnosi kolejny zapis dotyczący ośrodków. Widać w nim echo narastającego kryzysu. Jedną z jego przyczyn wymienionych w dokumentach z 2004 r. był wyjazd kilku braci opiekujących się ośrodkami

---

³¹ AKP 1998, pudło 50.

³² Ośrodek w Rzeszowie został założony w 1996 r. przez Grzegorza Kluza OP przy Civitas Christiana. Działał do 2002/2003 r.

³³ AKP 1998, pudło 105.

³⁴ AKP 2002, pudło 119.

³⁵ Tamże.

³⁶ AKP 2002, pudło 27.

³⁷ H. Kupiec, *Przeciwko sektom*, „W Drodze” 2001 nr 2, 56.

³⁸ AKP 2006, pudło 103.

³⁹ Tamże, pudło 102.

⁴⁰ Tamże.

za granicę⁴¹. Kapituła poleca Prowincjałowi, by w porozumieniu z Koordynatorem zorganizował spotkanie osób odpowiedzialnych za działanie poszczególnych ośrodków. Celem takiego spotkania miała być analiza dotychczasowej pracy oraz określenie celów i form działalności ośrodków na przyszłość⁴². Istota tego zapisu pojawia się w nieco zmienionej formie podczas Kapituły w 2014 r. W punkcie 81 poleca ona przeprowadzenie rewizji celów i form działania ośrodków. Reorganizacja ta ma objąć podstawy prawne działalności; uregulowanie form zatrudnienia pracowników świeckich i zakonnych; wypracowanie sposobów finansowania⁴³.

Czas pracy ośrodków w latach 2014–2018 był okresem tworzenia przez Koordynatora, poszczególnych dyrektorów, pracowników i wolontariuszy projektu dotyczącego przekształcenia ośrodków. Pomysł reorganizacji zakładał istnienie sieci ośrodków jako jednej instytucji z ośrodkiem centralnym, który miał zająć się w większym zakresie pracą badawczą. Pozostałe ośrodki-filie, jak do tej pory, miały skupiać się na aspekcie pomocowym i profilaktycznym. W odpowiedzi na zapis Kapituły stworzono podstawy prawne działalności ośrodków, a także uregulowano formy zatrudnienia pracowników. W ramach ujednoczenia struktury i dostosowania do obowiązujących wymogów prawnych przygotowano 14 dokumentów sankcjonujących działanie Dominikańskiego Centrum Informacji o Nowych Ruchach Religijnych i Sektach (DCI). Powstał Statut planowanej Fundacji, która miała zdobywać fundusze na działanie ośrodków, Modus Vivendi DCI na potrzeby Polskiej Prowincji, Regulaminy określające zasady funkcjonowania, strukturę organizacyjną, zakres działania i kompetencje pracowników oraz inne regulacje związane z działalnością DCI⁴⁴. W sprawozdaniu Koordynatora podsumowującym okres pracy ośrodków za lata 2014–2017 można przeczytać: „Okres ostatnich czterech lat był czasem wzmożonej pracy. Udało nam się przeprowadzić reformę Ośrodków, ujednoczyć działania, nadać im nową dynamikę. Wypracowaliśmy szereg dokumentów opisujących i regulujących naszą pracę oraz zatrudnienie. W naszych Ośrodkach, co cieszy, pojawili się nowi pracownicy. Również wśród młodszych braci pojawia się zainteresowanie naszą pracą. Co roku kolejni bracia podejmują

---

⁴¹ ADK, Archiwum przeora klasztoru Dominikanów w Krakowie, pudło 19, teczka 122.

⁴² AKP 2010, pudło 92.

⁴³ AKP 2014, pudło 81.

⁴⁴ *Sprawozdanie z kadencji Koordynatora Ośrodków Informacji o Sektach i Nowych Ruchach Religijnych Polskiej Prowincji Ojców Dominikanów wrzesień 2014–październik 2017*, Archiwum Dominikańskiego Centrum Informacji o Nowych Ruchach Religijnych i Sektach w Warszawie, 5n.

praktyki w krakowskim Ośrodku. Statystyki przyjęć pokazują, że problem grup destrukcyjnych nadal istnieje. Coraz więcej przypadków nadużyć trafia do nas z grup funkcjonujących w obrębie Kościoła katolickiego. W wielu wypowiedziach poszkodowanych osób padają słowa, które wskazują na brak analogicznych jednostek działających w Kościele, do których osoby poszkodowane mogłyby zwrócić się po pomoc. Nasze doświadczenie zaowocowało także współpracą z Kościołem greckokatolickim na Ukrainie. Uczestniczyliśmy w synodzie biskupów Kościoła greckokatolickiego. Jeden z naszych pracowników wszedł w skład komisji powołanej przez Cerkiew greckokatolicką. Od czterech lat szkolimy także grekokatolickich księży z zagadnień dotyczących działania destrukcyjnych grup⁴⁵. Z załącznika do sprawozdania dowiadujemy się o licznych wykładach, konferencjach i szkoleniach przeprowadzonych przez ośrodki w tym okresie. Wśród nich warto wymienić: szkolenia dla służb mundurowych, kuratorów sądowych, nauczycieli, studentów, księży, braci i siostr dominikanek; udział w synodzie Cerkwi greckokatolickiej. Pracownicy udzielali wywiadów dla prasy, uczestniczyli w audycjach radiowych.

Trzy filary działania ośrodków

Praca ośrodków w latach 2014–2018 opierała się na trzech filarach⁴⁶. Pierwszym była pomoc osobom i rodzinom dotkniętym działalnością destrukcyjnych grup kultowych i sekt. Odbywała się ona dwa razy w tygodniu dyżurów stacjonarnych i telefonicznych prowadzonych przez każdy z ośrodków. Zainteresowanym przekazywano informacje na temat manipulacji i rozbijania osobowości stosowanych przez grupy destrukcyjne oraz informacje religioznawcze dotyczące konkretnych grup i ruchów. Na dyżurach pracowano w zespołach złożonych z pracowników różnych specjalizacji, aby właściwie zidentyfikować problem i udzielić profesjonalnej pomocy. Drugi filar stanowiła działalność interwencyjna. Najczęściej dotyczyła ona spraw związanych z grupami funkcjonującymi w Kościele katolickim. Polegała na opiniowaniu i zgłaszaniu nadużyć odpowiednim władzom kościelnym. Trzeci filar to profilaktyka i działalność dydaktyczna: prowadzenie szkoleń, warsztatów; pisanie artykułów; wydawanie publikacji; utrzymywanie strony internetowej⁴⁷.

---

⁴⁵ Tamże, 8.

⁴⁶ Tamże, 1.

⁴⁷ Tamże.

Wszystkie filie Dominikańskiego Centrum kierowały się zasadami ujętymi w wewnętrznym regulaminie, który opisywał misje i cele działania, strukturę organizacyjną, zasady pracy i przyjmowania nowych pracowników. Każdy z pracowników/wolontariuszy, po zapoznaniu się z regulaminem oraz instrukcją o ochronie danych osobowych, podpisywał umowę dotyczącą zatrudnienia i zachowania poufności. Dwa razy do roku organizowano szkolenia, mające na celu podnoszenie kwalifikacji pracowników.

W 2017 r. w pięciu istniejących dominikańskich ośrodkach (Kraków, Poznań, Wrocław, Warszawa, Gdańsk) pracowało 17 osób świeckich, pięciu ojców oraz brat diakon – w sumie 23 osoby. Kadre ośrodków tworzyli specjaliści z wielu dziedzin: kurator sądowy; terapeuta; socjolog; religioznawca; mediator; psycholog; policjanci; teolodzy. Trzech pracowników było w tym czasie wykładowcami uczelnianymi prowadzącymi działalność naukową. Jeden z nich wchodził w skład Komitetu ds. Dialogu z Religiami Niechrześcijańskimi Konferencji Episkopatu Polski. Inny zasiadał w komisji stworzonej przez Cerkiew greckokatolicką na Ukrainie⁴⁸.

W ciągu czterech prezentowanych w sprawozdaniu lat funkcjonowania ośrodków przyjęto ponad 4300 zgłoszeń, które dotyczyły: nadużyć i manipulacji w wolnych kościołach „po-protestanckich”; nadużyć w grupach występujących w Kościele katolickim; medycyny alternatywnej; działalności uzdrowicieli; Świadców Jehowy; nadużyć w przestrzeni psychoterapii i coachingu; zgodności różnych praktyk z wiarą chrześcijańską; zamieszania związanego z praktykami wewnątrz Kościoła katolickiego (modlitwa o uzdrowienie, uwolnienie, międzypokoleniowa); kwestii egzorcyzmów; problematyczności różnych odmian medytacji; grup islamskich⁴⁹.

Kapituła z 2018 r. wytyczyła nowe kierunki dla działalności DCI. W jej aktach odnajdujemy polecenie, by „Prowincjał powołał Dominikańskie Centrum Informacji o Nowych Ruchach Religijnych i Sektach jako jedną instytucję centralną, działającą przy jednym z naszych klasztorów, z zadaniem zajmowania się przede wszystkim działalnością badawczą, ekspercką i edukacyjną”⁵⁰. W związku z planowanym powołaniem DCI jako instytucji Prowincji, Kapituła zarządziła skreślenie z listy oficjalistów Prowincjalnego Koordynatora Ośrodków⁵¹.

Konsekwencją zapisu Kapituły było wydanie przez Prowincjała Pawła Kozackiego OP dekretu z 2 października 2019 r. powołującego

---

⁴⁸ Tamże, 2.

⁴⁹ Tamże, 4.

⁵⁰ AKP 2018, pudło 95.

⁵¹ Tamże, pudło 156.

Dominikańskie Centrum Informacji o Nowych Ruchach Religijnych i Sektach jako instytucję prowincji przy Konwencie św. Józefa w Warszawie⁵². W projekcie nowego statutu DCI, w paragrafie o celach działalności, jako podstawowy cel wpisano działalność badawczą, ekspercką i edukacyjną. Ponadto, zgodnie z zaleceniem do prowadzenia apostołstwa specjalistycznego, DCI ma podejmować pracę o charakterze pomocowym. W oświadczeniu wydanym przez Prowincjała 22 lutego 2021 r. czytamy: „sieć Dominikańskich Ośrodków Informacji o Nowych Ruchach Religijnych i Sektach, działająca do 2018 r. pod patronatem Polskiej Prowincji Dominikanów została przekształcona w Dominikańskie Centrum Informacji o Nowych Ruchach Religijnych i Sektach, które działa przy klasztorze na Służewie jako instytucja centralna [...]”⁵³.

Kwestia istnienia pozostałych ośrodków została pozostawiona przez Prowincjała decyzji poszczególnych klasztorów. Powołanie DCI – jako instytucji Prowincji – doprowadziło jednak do zaprzestania wspierania poszczególnych ośrodków lokalnych przez braci oddelegowanych do tej pracy, a w konsekwencji do zakończenia ich działalności przez klasztory (Kraków, Poznań, Gdańsk). Wolontariusze, tworzący dominikańskie ośrodki w Krakowie i Gdańsku, podjęli decyzję o kontynuowaniu misji pomocowej prowadzonej do tej pory pod patronatem dominikanów. W 2019 r. weszli w skład założonej w 1998 r. przez Tomasza Alexiewicza OP, pierwszego dyrektora ośrodka w Warszawie, Fundacji Przeciwdziałania Uzależnieniom Dominik. Fundacja stała się niezależną od Zakonu strukturą, zaś jej prezesem został Grzegorz Kluz OP, założyciel ośrodków działających wcześniej w Rzeszowie i Gdańsku. W statucie Fundacji znajduje się pomoc dla osób poszkodowanych wskutek uzależnień od alkoholu oraz działań destrukcyjnych sekt i ugrupowań religijnych⁵⁴. Pierwszy z ośrodków Fundacji zaczął działać 10 czerwca 2021 r. przy Oblackim Centrum Edukacji

---

⁵² *Dekret ustanawiający Dominikańskie Centrum Informacji o Nowych Ruchach Religijnych i Sektach jako instytucję centralną z dnia 2 października 2019 r., Reg. Prow. 594/19*, Archiwum Dominikańskiego Centrum Informacji o Nowych Ruchach Religijnych i Sektach w Warszawie.

⁵³ *Oświadczenie Prowincjała z dnia 22 lutego 2021 r., Reg. Prow. 063/21*, Archiwum Dominikańskiego Centrum Informacji o Nowych Ruchach Religijnych i Sektach w Warszawie.

⁵⁴ *Statut Fundacji Przeciwdziałania Uzależnieniom Dominik*, <https://www.facebook.com/fundacjadominik/photos/103394285094269> (dostęp 20.06.2021).

i Kultury w Gdańsku⁵⁵. Praca pomocowa w Krakowie odbywa się, do czasu znalezienia nowej lokalizacji, w pomieszczeniach dotąd użytkowanych.

Zakończenie

Jednym z celów działalności DCI jest przekazywanie wiedzy i informacji potrzebnych w podejmowaniu roztropnych i wolnych wyborów dotyczących przynależności do danej grupy, wspólnoty. Czasem wiedza ta pomaga odzyskać utraconą wolność samodzielnego myślenia i podejmowania decyzji. Doświadczenie wieloletniej pracy dominikańskich ośrodków pokazało, że podejście interdyscyplinarne do badanego zjawiska nowych ruchów religijnych i sekt pozwala lepiej zrozumieć ten fenomen, a także wypracować metody wsparcia i pomocy dla osób poszkodowanych, które obejmują całego człowieka, jego intelekt, duchowość, psychikę.

Prośba pierwszego dyrektora krakowskiego ośrodka, skierowana do Rady Klasztoru 7 maja 1995 r., by Dominikańskie Centrum Informacji o Nowych Ruchach Religijnych i Sektach zostało dziełem Prowincji, została zrealizowana 2 października 2019 r. mocą dekretu Prowincjała Pawła Kozackiego OP.

Emil Smolana OP

---

⁵⁵ *Punkt Informacji o Psychomanipulacji i Sektach Fundacji „Dominik” przy Oblackim Centrum Edukacji i Kultury w Gdańsku*, <https://www.facebook.com/fundacjadominik> (dostęp 20.06.2021).

II. Ogólne spojrzenie na Dominikańskie Centrum Informacji o Nowych Ruchach Religijnych i Sektach oraz bibliografia publikacji z nim związanych

Historia i charakterystyka DCIoNRRiS¹

Dominikańskie Centrum Informacji o Nowych Ruchach Religijnych i Sektach w obecnej postaci istnieje od 2 października 2019 r. To instytucja zajmująca się działalnością badawczą, ekspercką i edukacyjną. Stanowi organizację, która kontynuuje pracę wcześniej istniejących ośrodków: krakowskiego, poznańskiego, wrocławskiego, warszawskiego, gdańskiego. Powstały one w latach 1995–2000². Od tego czasu pomagały osobom i rodzinom dotkniętym destrukcyjną działalnością różnych grup kultowych. Siedziba Dominikańskiego Centrum znajduje się w Warszawie (Konwent św. Józefa). Dyrektorem placówki jest Emil Smolana OP, a jego zastępcą – Radosław Broniek OP³.

Zgodnie ze *Statutem* Dominikańskie Centrum Informacji to ośrodek studiów specjalnych, prowadzący badania w zakresie nowych ruchów religijnych, nowych duchowości, sekt oraz manipulacji doktrynalnej,

---

¹ Informacje pochodzą ze strony www.sekty.dominikanie.pl (dostęp 19.09.2016) i *Statutu Dominikańskiego Centrum Informacji o Nowych Ruchach Religijnych i Sektach*, Warszawa 2019 (dokument wewnętrzny). Odnośnie tożsamości oraz funkcjonowania dominikańskich ośrodków zob. *Działanie ośrodków pomocy*, w: T. Alexiewicz, *Wiara w pigułce, czyli sekty*, wyd. 2., Poznań 2003, 83–88; *Dominikańskie Ośrodki Informacji o Nowych Ruchach Religijnych i Sektach*, w: M. Mazur, Z. Pasek i in., *Nowy ruch religijny czy sekta?*, Warszawa 2004, 85–88; *Deklaracja Dominikańskich Ośrodków Informacji o Sektach i Nowych Ruchach Religijnych*, w: T. Alexiewicz, S. Beźnic, T. Doktor i in., *Walka, tolerancja, dialog, współpraca. Wobec sekt i nowych ruchów religijnych*, Warszawa 2005, 147–150; I. Kamiński, *Polskie instytucje zajmujące się nowymi ruchami religijnymi i sektami (centra, ośrodki, punkty i organizacje). Dominikańskie Ośrodki Informacji o NRR i Sektach*, w: G.A. Mather, L.A. Nichols, *Słownik sekt, nowych ruchów religijnych i okultyzmu*, Warszawa 2006, 550–551; *Organizacje udzielające pomocy osobom poszkodowanym przez sekty (ofiarom sekt) – społeczne ruchy samoobrony. Co to są Dominikańskie Centra Informacji o NRR i Sektach?*, w: I. Kamiński, *Sekty i nowe ruchy religijne w 365 pytaniach i odpowiedziach. Praktyczny poradnik na temat sekt, alternatywnych ruchów religijnych i parareligijnych*, Warszawa 2013, 246–247.

² Zob. *Statut Dominikańskiego Centrum Informacji o Nowych Ruchach Religijnych i Sektach*, rozdz. 1, § 1, p. 2–3, 2.

³ Zob. П. Ставинский, П. Шуппе, „Сектоведение в Польше”, *Альманах «Сектоведение»* (2017) т. 6, 131.

psychologicznej i ideologicznej. Jego podstawowym celem jest działalność badawcza, ekspercka, edukacyjna. Zajmuje się również pracą o charakterze pomocowym⁴.

Do najważniejszych zadań Dominikańskiego Centrum Informacji należą: ochrona jednostki przed manipulacją psychologiczną, doktrynalną, religijną, ideologiczną; identyfikacja szkodliwego wpływu – niezależnie od źródła jego pochodzenia – ze względu na dobro osoby (Deklaracja Praw Człowieka)⁵.

Dominikańskie Centrum Informacji prowadzi aktywność na płaszczyznach: badawczej – inicjowanie, wspieranie i koordynowanie prac naukowych w obrębie różnych dyscyplin (teologia, filozofia, religioznawstwo), gromadzenie informacji i literatury na temat nowych ruchów religijnych, duchowości, sekt, manipulacji; eksperckiej (doradczo-konsultacyjnej) – współpraca z instytucjami państwowymi, samorządowymi, kościelnymi, związkami wyznaniowymi, a także organizacjami pozarządowymi; edukacyjnej, popularyzatorskiej i profilaktycznej – kształcenie różnych środowisk (naukowych, zawodowych, duchowieństwa, pracowników oświaty, młodzieży, studentów, wolontariuszy), działania profilaktyczne (konferencje, szkolenia, prelekcje, warsztaty, kampanie społeczne), prowadzenie strony internetowej, wydawanie publikacji, współpraca z mediami; pomocowej – wsparcie dla osób poszkodowanych przez destrukcyjne grupy, udzielanie informacji, konsultacje teologiczno-duszpasterskie, poradnictwo⁶.

Zakres pracy Dominikańskiego Centrum Informacji dotyczy: przekazywania rzetelnej wiedzy na temat nowych ruchów religijnych (aspekty pozytywne i negatywne; metody manipulacji, niszczenie osobowości) zainteresowanym osobom bądź instytucjom; informowania o zasadach postępowania wobec jednostek zaangażowanych w destrukcyjne organizacje; gromadzenia materiałów (teksty religioznawcze, publikacje grup); profilaktyki – podnoszenie społecznej świadomości na temat działalności sekt (techniki werbowania, kryteria oceny wspólnoty, podejmowanie środków ostrożności); mediacji – pośredniczenie w nawiązywaniu właściwych relacji między członkiem określonej grupy a jego bliskimi (pod warunkiem wyrażenia zgody przez obie strony); interwencji – pośredni (Straż Miejska,

---

⁴ Statut Dominikańskiego Centrum Informacji o Nowych Ruchach Religijnych i Sektach, rozdz. 2, § 7, p. 1–2, 4.

⁵ П. Ставинский, П. Шуппе, art. cyt., 131.

⁶ Statut Dominikańskiego Centrum Informacji o Nowych Ruchach Religijnych i Sektach, rozdz. 2, § 8, p. 1–4, 4.

Policja, media) bądź bezpośredni (rozmowy z wyznawcami) wpływ na daną wspólnotę⁷.

Podstawowe formy działalności Dominikańskiego Centrum Informacji to: konsultacje indywidualne oraz telefoniczne; korespondencja kłasyeczna i mailowa; stały kontakt z byłymi członkami sekt lub ich rodzinami; współpraca z instytucjami publicznymi (placówki oświatowe, środowiska akademickie); prelekcje, wykłady, warsztaty, udział w sympozjach i konferencjach; spotkania indywidualne ze specjalistami; publikacje⁸.

Dominikańskie Centrum Informacji realizuje swoje cele przez: popularyzację wiedzy związanej z prowadzonymi badaniami; organizowanie oraz prowadzenie szkoleń, kursów, konferencji, wykładów, seminariów naukowych, dyskusji, spotkań z ekspertami; zdobywanie, opracowywanie, udostępnianie i prezentowanie uzyskanych danych w zakresie prowadzonych prac badawczych; analizowanie, przetwarzanie zgromadzonych informacji, formułowanie wniosków badawczych przekazywanych odpowiednim instytucjom; publikowanie wyników badań naukowych; inicjowanie i rozwijanie działalności wydawniczej; prowadzenie biblioteki oraz udostępnianie jej zbiorów; nawiązywanie kontaktów z ośrodkami badawczymi w kraju i za granicą celem stworzenia środowiska naukowego; współpracę z zainteresowanymi podmiotami; dokształcanie, formacja osób duchownych i świeckich; prowadzenie zajęć profilaktycznych; redagowanie strony internetowej; spotkania indywidualne, konsultacje telefoniczne i mailowe; udzielanie zainteresowanym odpowiedniej wiedzy teologicznej; wspieranie innych podmiotów prawnych, a także osób fizycznych prowadzących podobną działalność⁹.

Dominikańskie Centrum Informacji podkreśla swój katolicki wymiar i światopogląd. Szanuje jednak przekonania ludzi zgłaszających się w celu uzyskania pomocy. Przynależność do Kościoła nie stanowi więc warunku otrzymania wsparcia¹⁰.

Dominikańskie Centrum Informacji funkcjonuje na zasadzie wolontariatu. Zespół tworzą osoby, mające duże doświadczenie w pracy z osobami poszkodowanymi przez destrukcyjną działalność rozmaitych wspólnot kultowych. W jego skład wchodzi: kapłani, teolodzy, psychologowie, pedagodzy, religioznawcy. Dyżury odbywają się dwa razy w tygodniu:

---

⁷ П. Ставинский, П. Шуппе, art. cyt., 131.

⁸ Tamże, 131n.

⁹ *Statut Dominikańskiego Centrum Informacji o Nowych Ruchach Religijnych i Sektach*, rozdz. 2, § 9, p. 1–17, 5n.

¹⁰ П. Ставинский, П. Шуппе, art. cyt., 132.

wtorek – konsultacje telefoniczne (godz. 9.00–12.00); środa – spotkania z umówionymi wcześniej osobami (godz. 16.00–19.00) przy klasztorze Ojców Dominikanów na Służewie w Warszawie (ul. Dominikańska 2).

Bibliografia publikacji związanych z DCIoNRRiS

Bibliografia (gr. *biblion*, *biblós* – „książka”; *gráphein*, *gráphō* – „pisać”, „pisać”) oznacza uporządkowany wykaz dokumentów dobranych według określonych kryteriów, którego celem jest informowanie o ich istnieniu bez względu na miejsce przechowywania. Zawiera dane umożliwiające identyfikację tych materiałów¹¹. W naszym przypadku będzie to zestawienie źródeł pisanych (książek, biuletynów, artykułów, prac dyplomowych) mających związek z problematyką badawczą Dominikańskiego Centrum Informacji o Nowych Ruchach Religijnych i Sektach lub osób przyznających się do współpracy z tą instytucją.

Książki

- Alexiewicz, T., *Wiara w pigułce, czyli sekty*, wyd. 2., Poznań 2003.
- Alexiewicz, T., Beźnic, S. i in., *Walka, tolerancja, dialog, współpraca. Wobec sekt i nowych ruchów religijnych. Zapis sympozjum przygotowanego przez Dominikański Ośrodek Informacji o Sektach i Nowych Ruchach Religijnych w Warszawie oraz Kolegium Filozoficzno-Teologiczne Polskiej Prowincji Dominikanów w Warszawie, 17 marca 2004 roku*, Warszawa 2005.
- Broniek, R., *Duchowe bezdroża. Przewodnik po wierze zmutowanej*, Kraków 2020.
- Kuźma, A.M., *Powrót Mefista. Eseje o skrajnościach*, Kraków 2010.
- Mazur, M., Pasek, Z. i in., *Nowy ruch religijny czy sekta? Materiały z konferencji zorganizowanej przez Dominikańskie Centra Informacji o Nowych Ruchach Religijnych i Sektach w Krakowie, 29 marca 2003 roku*, Warszawa 2004.
- Smolana, E., Lisiecka-Bednarczyk, A., Szuppe, P. (red.), *Psychomanipulacja i sekty. Praca zbiorowa*, Warszawa 2017.
- Zabłudowska, J. (red.), *Zgubne iluzje*, Sandomierz 2013.

---

¹¹ B. Karamać, *Bibliografia*, w: D. Kalisiewicz (red.), *Wielka encyklopedia PWN*, t. 4, Warszawa 2001, 9; zob. *Bibliografia*, w: *Encyklopedia wiedzy o książce*, Wrocław–Warszawa–Kraków 1971, kol. 155n; *Bibliografia*, w: W. Baturó, K. Czyżewski i in. (red.), *Nowa encyklopedia powszechna PWN*, t. 1, wyd. 2., Warszawa 2004, 651.

Biuletyny

- Biuletyn. Dominikański Ośrodek Informacji o Nowych Ruchach Religijnych i Sektach*, Wrocław 2003.
- Lisiecka, A. (red.), *Sekty*, Wrocław 2007.
- Lisiecka, A. (red.), *Sekty. Wyzwania prawne*, Wrocław 2007.
- Psychomanipulacja w sektach*, Wrocław 2004.
- Sekty*, Wrocław 2004.
- Sekty*, Wrocław 2005.
- Smolana, E., Szuppe, P. (red.), *Biuletyn Dominikańskiego Centrum Informacji o Nowych Ruchach Religijnych i Sektach*, Warszawa 2018.

Artykuły

- Alexiewicz, T., „Dominikańskie Ośrodki Informacji wobec sekt i nowych ruchów religijnych”, w: Alexiewicz, T., Beźnic, S., Doktor, T. i in., *Walka, tolerancja, dialog, współpraca. Wobec sekt i nowych ruchów religijnych*, Warszawa 2005, 129–132.
- Alexiewicz, T., „Fundacja Przeciwdziałania Uzależnieniom „Dominik” w Warszawie”, *Drogami Sekt i Kultów* 2 (2000) nr 1, 9–10.
- Alexiewicz, T., „Nie strzelać z armaty do wróbla”, *Przewodnik Katolicki* (2008) nr 25, 24–25.
- Alexiewicz, T., „Psychomanipulacja w sektach”, *Albo albo* (2001) nr 2, 136–143.
- Broniek, R., „Chrześcijaństwo a joga. Kilka słów komentarza teologiczno-duszpasterskiego”, *Teofil* (2018) nr 1, 126–137.
- Broniek, R., „Czy joga to grzech?”, *W Drodze* (2012) nr 4, 89–99.
- Broniek, R., „Medycyna New Age. Alternatywne metody leczenia (uzdrowiania) a wiara chrześcijańska”, *Ateneum Kapłańskie* 160 (2013) z. 2, 283–294.
- Broniek, R., „Numer do Pana Boga”, *Gość Niedzielny* 89 (2012) nr 29, dod. „Gość Warszawski”, 4.
- Broniek, R., „Realność magii”, *W Drodze* (2019) nr 4, 62–71.
- Broniek, R., „Sekty Nowej Ery”, *Idziemy* (2011) nr 31, 18–19.
- Broniek, R., „Supermarket duchowości”, *Teofil* (2018) nr 1, 14–30.
- Broniek, R., Szuppe, P., „Biblioteka Dominikańskiego Centrum Informacji o Nowych Ruchach Religijnych i Sektach w Warszawie”, *Collectanea Theologica* 86 (2016) nr 1, 160–164.
- „Co to są Dominikańskie Centra Informacji o NRR i Sektach?”, w: I. Kamiński, *Sekty i nowe ruchy religijne w 365 pytaniach i odpowiedziach*, Warszawa 2013, 246–247.
- Dekert, T., „Wewnątrzkościelny przekaz informacyjny związany z reakcją na ruchy niejednoznacznie religijne na przykładzie dokumentów Dominikańskiego Centrum Informacji o NRR i Sektach dotyczących samokontroli umysłu metodą Silvy”, *Studia Laurentiana* 5 (2005) nr 1, 127–142.

- „Deklaracja Dominikańskich Ośrodków Informacji o Sektach i Nowych Ruchach Religijnych”, w: Alexiewicz, T., Beźnic, S., Doktor, T. i in., *Walka, tolerancja, dialog, współpraca. Wobec sekt i nowych ruchów religijnych*, Warszawa 2005, 147–150.
- „Dominikański Ośrodek Informacji o Nowych Ruchach Religijnych i Sektach”, w: *Biuletyn. Dominikański Ośrodek Informacji o Nowych Ruchach Religijnych i Sektach*, Wrocław 2003, 3–5.
- „Dominikański Ośrodek Informacji o Nowych Ruchach Religijnych i Sektach”, w: Lisiecka, A. (red.), *Sekty*, Wrocław 2007, 9–11.
- „Dominikański Ośrodek Informacji o Nowych Ruchach Religijnych i Sektach”, w: Lisiecka, A. (red.), *Sekty. Wyzwania prawne*, Wrocław 2007, 9–11.
- „Dominikański Ośrodek Informacji o Nowych Ruchach Religijnych i Sektach”, w: *Sekty*, Wrocław 2004, 6–8.
- „Dominikański Ośrodek Informacji o Nowych Ruchach Religijnych i Sektach”, w: *Sekty*, Wrocław 2005, 8–10.
- „Dominikańskie Ośrodki Informacji o Nowych Ruchach Religijnych i Sektach”, w: Mazur, M., Pasek, Z. i in., *Nowy ruch religijny czy sekta?*, Warszawa 2004, 85–88.
- „Dominikańskie Ośrodki Informacji o NRR i Sektach”, w: Mather, G.A., Nichols, L.A., *Słownik sekt, nowych ruchów religijnych i okultyzmu*, Warszawa 2006, 550–551.
- „Działanie ośrodków pomocy”, w: Alexiewicz, T., *Wiara w pigułce, czyli sekty*, wyd. 2., Poznań 2003, 83–88.
- Franc, T., „Co to właściwie jest sekta? Czyli o kłopotach z definicją sekty”, w: *Biuletyn. Dominikański Ośrodek Informacji o Nowych Ruchach Religijnych i Sektach*, Wrocław 2003, 1–2.
- Franc, T., „Czym właściwie jest sekta?”, w: Lisiecka, A. (red.), *Sekty*, Wrocław 2007, 6–8.
- Franc, T., „Czym właściwie jest sekta?”, w: Lisiecka, A. (red.), *Sekty. Wyzwania prawne*, Wrocław 2007, 6–8.
- Franc, T., „Czym właściwie jest sekta?”, w: *Sekty*, Wrocław 2004, 3–5.
- Franc, T., „Czym właściwie jest sekta?”, w: *Sekty*, Wrocław 2005, 5–7.
- Franc, T., „Można było zrobić dużo więcej”, *Sekty i Fakty* (2007) nr 4, 34–46.
- Franc, T., *Potrzeba krytycznego myślenia*, „Tygodnik Powszechny” 2009 nr 29, 14.
- Franc, T., „Sekty manipulują”, *Polska Głos Wielkopolski* (2008) nr 116, 19.
- Franc, T., „Za psychomanipulację trzeba karać”, *Życie Warszawy* (2006) nr 150, 3.
- „Krótkie rady dla dotkniętych zjawiskiem sekt”, w: Lisiecka, A. (red.), *Sekty*, Wrocław 2007, 99–101.
- Gałuszka, J., „Nie przychodzimy nawracać”, *Sekty* (1998) nr 1, 8–9.
- Gałuszka, J., „Spór o sektę”, *Sekty* (1998) nr 1, 4–7.
- Jenta, C., „O sektach w internecie”, *Drogami Sekt i Kultów* 2 (2000) nr 2–3, 18.

- Kamiński, I., Szuppe, P., „Polskojęzyczna bibliografia dotycząca satanizmu (od 1996 do 2003)”, w: Kamiński, I., Perszon, J., Kulwicka-Kamińska, J. (red.), *Alternatywne światy zagubienia. Religie, ideologie, kultury i New Age*, t. 6, Toruń 2015, 103–135.
- Korczak, O., „Działalność profilaktyczna Dominikańskiego Ośrodka Informacji o Sektach we Wrocławiu oraz Centralnego Ośrodka ds. Sekt w Berlinie w 2011 roku. Analiza porównawcza”, w: Perszon, J., Lisiecka-Bednarczyk, A., Kamiński, I. (red.), *Manipulacja, sekty i alternatywne formy religijności – w kierunku profilaktyki społecznej*, t. 5, Toruń–Wrocław 2015, 117–127.
- „Krótkie rady dla dotkniętych zjawiskiem sekt”, w: *Sekty*, Wrocław 2005, 90–91.
- Kupiec, H., „Przeciwko sektom”, *W Drodze* (2001) nr 2, 56–65.
- Lisiecka, A., „Jak obronić się przed psychomanipulacją?”, w: *Biuletyn. Dominikański Ośrodek Informacji o Nowych Ruchach Religijnych i Sektach*, Wrocław 2003, 13–15.
- Lisiecka, A., „Jak obronić się przed psychomanipulacją?”, w: Lisiecka, A. (red.), *Sekty*, Wrocław 2007, 22–26.
- Lisiecka, A., „Jak obronić się przed psychomanipulacją?”, w: *Sekty*, Wrocław 2004, 16–19.
- Lisiecka, A., „Jak obronić się przed psychomanipulacją?”, w: *Sekty*, Wrocław 2005, 18–21.
- Lisiecka, A., „Program dydaktyczny: Sekty jako wyzwanie dla wolności człowieka”, w: *Biuletyn. Dominikański Ośrodek Informacji o Nowych Ruchach Religijnych i Sektach*, Wrocław 2003, 27–28.
- Lisiecka, A., „Program dydaktyczny: Sekty jako wyzwanie dla wolności człowieka”, w: Lisiecka, A. (red.), *Sekty. Wyzwania prawne*, Wrocław 2007, 34–36.
- Lisiecka, A., „Program dydaktyczny: Sekty jako wyzwanie dla wolności człowieka”, w: *Sekty*, Wrocław 2004, 73–74.
- Lisiecka, A., „Program dydaktyczny: Sekty jako wyzwanie dla wolności człowieka”, w: *Sekty*, Wrocław 2005, 88–89.
- Lisiecka, A., „Program profilaktyczny: Sekty jako wyzwanie dla wolności człowieka”, w: Lisiecka, A. (red.), *Sekty*, Wrocław 2007, 96–98.
- Lisiecka, A., „Statystyka Dominikańskiego Ośrodka Informacji o Nowych Ruchach Religijnych i Sektach we Wrocławiu, lata 2001–2006”, w: Lisiecka, A. (red.), *Sekty*, Wrocław 2007, 12–13.
- Lisiecka, A., „W jaki sposób wzmocnić rodzinę przed destrukcyjnym wpływem sekty?”, w: *Biuletyn. Dominikański Ośrodek Informacji o Nowych Ruchach Religijnych i Sektach*, Wrocław 2003, 16–21.
- Lisiecka, A., „W jaki sposób wzmocnić rodzinę przed destrukcyjnym wpływem sekty?”, w: Lisiecka, A. (red.), *Sekty*, Wrocław 2007, 41–48.
- Lisiecka, A., „W jaki sposób wzmocnić rodzinę przed destrukcyjnym wpływem sekty?”, w: *Sekty*, Wrocław 2004, 32–38.

- Lisiecka, A., „W jaki sposób wzmocnić rodzinę przed destrukcyjnym wpływem sekty?”, w: *Sekty*, Wrocław 2005, 34–40.
- Lisiecka-Bednarczyk A., „Poradnictwo i profilaktyka w służbie wolności. Praktyka Dominikańskiego Ośrodka Informacji o Nowych Ruchach Religijnych i Sektach we Wrocławiu”, w: Chrzczonowicz, P., Kamiński, I. (red.), *Sekty i nowe ruchy religijne – wolność czy zniewolenie? Zagadnienia interdyscyplinarne*, Toruń 2012, 205–225.
- Lisiecka-Bednarczyk, A., Kamiński, I., „Dominikański Ośrodek Informacji o Nowych Ruchach Religijnych i Sektach we Wrocławiu jako wzorcowy przykład współpracy z samorządem i innymi środowiskami lokalnymi”, w: Perszon, J., Lisiecka-Bednarczyk, A., Kamiński, I. (red.), *Manipulacja, sekty i alternatywne formy religijności – w kierunku profilaktyki społecznej*, t. 5, Toruń–Wrocław 2015, 87–116.
- Maliński, P., „«Dominikańskie Centrum Informacji o Sektach i Zagrożeniach Duchowych» we Wrocławiu”, *Drogami Sekt i Kultów* 2 (2000) nr 1, 11.
- Marjański, T., „Kłamstwo wiarygodnie podane, czyli jak rozpoznać sektę?”, *List* (2005) nr 7–8, 50–53.
- Marjański, T., „Sekty poszukują nieświadomych siebie osób”, *O szkole.pl* (2009) nr 1, 30–31.
- Marjański, T., „Sekty – wakacyjne żniwa...”, *Niedziela* [U] 50 (2007) nr 30, dod. *Niedziela Rzeszowska*, 6.
- Nowakowski, P.T., „Poznajmy się lepiej. Vademecum ośrodków informacji o sektach (2)”, *Sekty i Fakty* (2002) nr 4, 34–38.
- „Ośrodki Informacji o nowych ruchach religijnych i sektach w Polsce”, w: Zwołański, A., *Sekty... Dlaczego?*, Warszawa 2001, 179–180.
- Plich, R., „Definicja sekty”, *W Drodze* (2001) nr 2, 46–55.
- Pobuta, P., „Sekty zawsze wykorzystują kryzysy”, *Echo Katolickie* (2009) nr 22, 17.
- „Porozumienie Straży Miejskiej Wrocławia i Dominikańskiego Ośrodka Informacji o Nowych Ruchach Religijnych i Sektach”, w: Lisiecka, A. (red.), *Sekty*, Wrocław 2007, 57.
- „Porozumienie Straży Miejskiej Wrocławia i Dominikańskiego Ośrodka Informacji o Nowych Ruchach Religijnych i Sektach”, w: Lisiecka, A. (red.), *Sekty. Wyzwania prawne*, Wrocław 2007, 23–25.
- „Porozumienie Straży Miejskiej Wrocławia i Dominikańskiego Ośrodka Informacji o Nowych Ruchach Religijnych i Sektach”, w: *Sekty*, Wrocław 2004, 39.
- „Porozumienie Straży Miejskiej Wrocławia i Dominikańskiego Ośrodka Informacji o Nowych Ruchach Religijnych i Sektach”, w: *Sekty*, Wrocław 2005, 48.
- „Prezentacje”, *Drogami Sekt i Kultów* 2 (2000) nr 2–3, 16.

- Rygielska, A., „Jak przyjmować zagubionych? Pomoc osobom uwikłanym w sekty i ich bliskim”, w: Stacherski, R. (red.), *Sekty. Zamaskowane zniewolenie*, Płock 2005, 135–141.
- Rygielska, A., „Wybrane modele pomocy osobom opuszczającym grupy psychomanipulacyjne i ich rodzinom”, w: Narecka, E., Ziarek, E. (red.), *Psychomanipulacja a młodzież. Zjawisko – zagrożenie – pomoc*, Lublin 2002, 51–59.
- Sawa, P., „Jedyna prawda”, *Gazeta Wyborcza* (2000) nr 220, 20–21.
- Smolana, E., „Pomagamy skrzywdzonym”, *Niedziela* [A] 63 (2020) nr 28, 14–15.
- Smolana, E., „Strzeżcie się, żeby was nie zwiedziono (Łk 21,8)”, *Niedziela* [A] 59 (2016) nr 51, 26–27.
- Smolana, E., Wasiak, M., „Kamienie na drodze, czyli o sektach i nadużyciach duchowych”, *Teofil* (2018) nr 1, 158–173.
- Szuppe, P., „Czy to sekta?”, *Rycerz Niepokalanej* (2011) nr 3, 84–87.
- Szuppe, P., „Nadużycia duchowe w grupach kultowych”, *Ateneum Kapłańskie* 157(2011) z. 3, 440–446.
- Szuppe, P., „«Peleryna subiektywizmu». Joseph Ratzinger – Benedykt XVI wobec nowych ruchów religijnych”, *Studia Loviciensia* (2013) nr 15, 125–134.
- Szuppe, P., „Perspektywy dialogu międzyreligijnego chrześcijan z wyznawcami nowych ruchów religijnych”, *Ateneum Kapłańskie* 157 (2011) z. 3, 490–502.
- Szuppe, P., „Sekty. Realne zagrożenie”, *Don Bosco* (2009) nr 6, 4–5.
- Szuppe, P., „Wychowanie i edukacja w nowych ruchach religijnych i ruchu New Age”, w: Sakowicz, E. (red.), *Wychowanie i edukacja w kulturach, religiach i światopoglądach*, Warszawa 2020, 169–182.
- Szuppe, P., Bukowska, A., „Ukryty cel”, *Familia* (2011) nr 2, 26–29.
- Szuppe, P., Kamiński, I., „Polskojęzyczna bibliografia dotycząca satanizmu (do 1995)”, w: Kamiński, I., Perszon, J., Kulwicka-Kamińska, J. (red.), *Alternatywne światy zagubienia. Religie, ideologie, kultury i New Age*, t. 6, Toruń 2015, 87–101.
- Szuppe, P., Kamiński, I., „Polskojęzyczna bibliografia dotycząca satanizmu (od 2004 do 2012)”, w: Kamiński, I., Perszon, J., Kulwicka-Kamińska, J. (red.), *Alternatywne światy zagubienia. Religie, ideologie, kultury i New Age*, t. 6, Toruń 2015, 137–162.
- Wasiak, M., „Modele pomocy rodzinom i członkom grup psychomanipulacyjnych – próba spojrzenia w świetle systemowego rozumienia rodziny”, w: Narecka, E., Ziarek, E. (red.), *Psychomanipulacja a młodzież. Zjawisko – zagrożenie – pomoc*, Lublin 2002, 61–70.
- Weiler, K., „Co zrobić, gdy bliska osoba znalazła się w sekcie?”, w: Lisiecka, A. (red.), *Sekty*, Wrocław 2007, 27–40.
- Weiler, K., „Co zrobić, gdy bliska osoba znalazła się w sekcie?”, w: *Sekty*, Wrocław 2004, 20–31.

- Weiler, K., „Co zrobić, gdy bliska osoba znalazła się w sekcie?”, w: *Sekty*, Wrocław 2005, 22–33.
- Weiler, K., „Metody werbunkowe w sektach”, w: *Biuletyn. Dominikański Ośrodek Informacji o Nowych Ruchach Religijnych i Sektach*, Wrocław 2003, 6–12.
- Weiler, K., „Metody werbunkowe w sektach”, w: Lisiecka, A. (red.), *Sekty*, Wrocław 2007, 14–21.
- Weiler, K., „Metody werbunkowe w sektach”, w: *Sekty*, Wrocław 2004, 9–15.
- Weiler, K., „Metody werbunkowe w sektach”, w: *Sekty*, Wrocław 2005, 11–17.
- Wojno, J., „Młodzi o sektach”, *Drogami Sekt i Kultów* 2 (2000) nr 2–3, 14–15.
- Zabłudowska, J., „Prawne przeciwdziałanie zjawisku sekt”, w: Lisiecka, A. (red.), *Sekty*, Wrocław 2007, 61–65.
- Zabłudowska, J., „Prawne przeciwdziałanie zjawisku sekt”, w: Lisiecka, A. (red.), *Sekty. Wyzwania prawne*, Wrocław 2007, 29–33.
- Zabłudowska, J., „Prawne przeciwdziałanie zjawisku sekt”, w: *Sekty*, Wrocław 2005, 51–55.

Prace dyplomowe

- Fila, Ł., *Aktywność sekt i nowych ruchów religijnych na podstawie dokumentów Dominikańskiego Centrum Informacji o Nowych Ruchach Religijnych i Sektach w Krakowie*, Stalowa Wola 2006, mps – biblioteka KULJPII.
- Kruk, B., *Działalność wspierająca i profilaktyczna Dominikańskiego Ośrodka Informacji o Nowych Ruchach Religijnych i Sektach we Wrocławiu*, Wrocław 2009, mps – biblioteka UW.
- Typiak, A., *Działalność wrocławskiego Dominikańskiego Ośrodka Informacji o Nowych Ruchach Religijnych i Sektach*, Wrocław 2009, mps – biblioteka UW.
- Winiarczyk, M., *Rola Dominikańskiego Centrum Informacji o Nowych Ruchach Religijnych i Sektach w niesieniu pomocy ludziom uwikłanym w sekty*, Lublin 2010, mps – biblioteka KULJPII.

Wykaz skrótów

- KULJPII – Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II
UWr – Uniwersytet Wrocławski

Paweł Szuppe

III. Pojęcie „sekt” z perspektywy Dominikańskiego Centrum Informacji o Nowych Ruchach Religijnych i Sektach

W niniejszym artykule zaprezentujemy dwie kwestie: rozumienie pojęcia „sekta”, jakie zostało wypracowane w refleksji Dominikańskich Ośrodków Informacji o Sektach i Nowych Ruchach Religijnych, oraz znaczenie powyższego terminu z perspektywy teologicznej. Ten ostatni aspekt jest obecnie rozwijany w ramach badań Dominikańskiego Centrum Informacji o Nowych Ruchach i Sektach w Warszawie (DCI)¹, nowej instytucji powołanej przez Zakon Braci Kaznodziejów. Chcemy najpierw krótko przybliżyć kontekst powstania sieci ośrodków dominikańskich², który był związany z pojawieniem się nowej religijności na gruncie polskim, a następnie przedstawić wspomniane wyżej zagadnienia terminologiczne.

Kontekst powstania dominikańskich ośrodków

Wiele zmieniło się w Polsce i Kościele polskim wraz z otwarciem granic po 1989 r. Zmiany dotknęły także świat religii i duchowości, co związane było z pojawieniem się bogatej oferty: od egzotycznych nowych ruchów religijnych, jak Międzynarodowe Towarzystwo Świadomości Kryszny czy Medytacja Transcendentalna, przez różne odmiany buddyzmu, hinduizmu, jogi czy neoszamanizmu, a skończywszy na nowych formach magii i okultyzmu. Pojawił się również ruch *New Age*³, który w Polsce – co warto zaznaczyć – wyglądał nieco inaczej niż na Zachodzie, miał inną specyfikę, a przede wszystkim był niejako „opóźniony” w stosunku do świata kultury Zachodu, w którym był obecny począwszy od lat 60. XX

---

¹ Od 2019 r. DCI istnieje jako instytucja centralna ustanowiona przez prowincjała na warszawskim Służewie i ma zajmować się – według dokumentów kapituły prowincjalnej – „działalnością ekspercką, badawczą i edukacyjną”.

² Jako pierwszy powstał ośrodek w Krakowie (marzec 1995 r.). Potem powstawały kolejne: w Poznaniu, Warszawie, Wrocławiu i – działające przez krótki czas – w Szczecinie i Rzeszowie. Na przełomie 2020 r. większość istniejących ośrodków została zamknięta. Więcej na temat genezy, powstania i funkcjonowania dominikańskich ośrodków zob. E. Smolana, *Zarys historii dominikańskich ośrodków informacji o nowych ruchach religijnych i sektach (1995–2021)*.

³ Do Polski *New Age* dotarł na początku lat 90. XX w. Pojawiły się pisma, książki, targi ezoteryczne, targi medycyny naturalnej, sklepy. Popularne stały się warsztaty, seminaria, kursy poświęcone jodze, NLP (programowanie neurolingwistyczne), wizualizacji i technikom uzdrawiania – np. reiki.

stulecia⁴. Aktualnie nie ma już w sensie ścisłym ruchu Nowej Ery, jednak idee „wodnikowe” wytworzyły coś na kształt nowej duchowości, która jest obecna także w naszym kraju.

Dominikańskie ośrodki, które zaczęły powstawać w latach 90. XX w., były odpowiedzią na powyższe wyzwania, jakie pojawiły się w przestrzeni religijno-duchowej Polski. Chodziło przede wszystkim o wspomnianą ekspansję nowych ruchów religijnych, znanych wcześniej na Zachodzie, a w Polsce – z racji „żelaznej kurtyny” – obecnych tylko szczątkowo. W latach 90. XX stulecia, zwłaszcza po rejestracji niektórych z tych ruchów, okazało się, że oprócz grup prawidłowo funkcjonujących istnieją również takie, które stosują rozmaite metody (techniki) manipulacji, by pozyskać (werbować) nowych członków. W Kościele (i nie tylko) pojawiało się coraz więcej osób poszkodowanych przez działalność destrukcyjnych grup kultowych i ich lokalnych guru. Bogata i nowa oferta religijno-duchowa skutkowała także tym, że niektórzy katolicy zaczęli stawiać sobie pytania: na ile pewne formy duchowości, medytacji czy praktyk leczniczo-uzdrowicielskich medycyny alternatywnej dadzą się pogodzić z wiarą chrześcijańską? Zatem kontekstem powstania dominikańskich ośrodków było pojawienie się nowej religijności oraz problemy i wyzwania, które generowała. Przede wszystkim dwa podstawowe: pojawiającą się manipulację ze strony niektórych z tego rodzaju wspólnot i ich przywódców; w obliczu nowych praktyk i duchowości – potrzebę konsultacji doktrynalnej ze strony Kościoła.

Taka jest w skrócie geneza powstania dominikańskich ośrodków informacji o sektach i nowych ruchach religijnych, które miały spełniać dwie główne funkcje: informować zainteresowanych o powyższych kwestiach oraz pomagać ofiarom nadużyć (duchowo-psychicznych) i ich bliskim. To z kolei domagało się rzetelnej wiedzy i fachowej pomocy, już nie tylko duszpasterskiej i teologicznej, ale także psychologicznej, prawnej. Od samego początku te dwa aspekty – (*stricte* informacyjny, związany także

---

⁴ Istnieje potrzeba bardziej wnikliwych badań, aby przedstawić kontekst Polski, gdyż pewne idee i konkretne fenomeny Ery Wodnika inaczej prezentują się w naszych warunkach społeczno-kulturowych. Dorota Hall, jedna z badaczek tego ruchu, daje następującą konkluzję w swoim artykule: „Sugerowałabym natomiast, byśmy – jako mieszkańcy Polski i tutejsi badacze – zastanowili się nad wypracowaniem własnego rozumienia New Age czy zjawisk zaliczanych do nowej duchowości” (D. Hall, „Duchowość uprzedmiotowiająca jako trzecia opcja? Spojrzenie z polskiej perspektywy”, w: K. Leszczyńska, Z. Pasek (red.), *Nowa duchowość w społeczeństwach monokulturowych i pluralistycznych*, Kraków 2008, 100.

z wymiarem doktrynalnym) oraz pomocowy, skupiający się na wsparciu rodziny w różny sposób (psychologiczny, prawny) – były obecne w funkcjonowaniu dominikańskich ośrodków⁵. Zresztą, jak się wydaje, bez któregoś z dwóch powyższych wymiarów, katolicki ośrodek o sektach oferowałby tylko częściową, niepełną pomoc.

Pojęcia „sekta” i „nowy ruch religijny” w nauczaniu Kościoła

Jednym z ważnych wyzwań, jakie pojawiły się w początkowej działalności dominikańskich ośrodków, było to, jak opisywać i interpretować zjawisko nowej religijności. Chodziło przede wszystkim o sposób rozumienia tego, czym jest sekta i nowy ruch religijny.

Do Soboru Watykańskiego II sektami nazywano wszystkie wyznania pozostające poza Kościołem, zarówno chrześcijańskie, jak i niechrześcijańskie. Takie wartościujące (normatywne) ujęcie sekty utrwaliło jej negatywny obraz jako grupy nieortodoksyjnej. W dokumentach *Vaticanum II* nie pojawia się jednak to pojęcie. Obecnie określenia „sekta” zasadniczo nie stosuje się do Kościołów i wspólnot chrześcijańskich ani też do tradycji religijnych niechrześcijańskich.

W oficjalnych dokumentach Kościoła wskazuje się, żeby używać terminu „nowe ruchy religijne” (NRR czy – według angielskiej, powszechnie przyjętej terminologii – *New Religious Movements* [NRM]), bo nie jest ono wartościujące⁶. Tak mówi ważny dokument kościelny *Sekty i nowe ruchy religijne jako problem duszpasterski*, sugerując posługiwanie się powyższym terminem bądź podobnym – „nowe grupy religijne”. Dokument charakteryzuje opisywany fenomen następująco: „Określenie «nowe ruchy religijne» zastosowane do tego rodzaju społeczności, jest bardziej neutralne niż «sekty». Nazywamy je «nowymi» nie tylko dlatego, że pojawiły się one w obecnej postaci po II wojnie światowej, ale także dlatego, że jawią się jako alternatywa wobec religii oficjalnych i instytucjonalnych oraz dominującej kultury. Określamy je jako «religijne», ponieważ twierdzą one, iż ukazują wizję rzeczywistości religijnej czy sakralnej bądź drogę do

---

⁵ Ta skrótna charakterystyka nie uwzględnia wszystkich wymiarów pracy ośrodków dominikańskich. Warto wspomnieć jeszcze o istotnej kwestii, jaką była edukacja i profilaktyka, czyli prowadzenie szkoleń, wykładów, konferencji na temat sekt i nowych ruchów religijnych oraz manipulacji, zarówno w środowisku Kościoła (duszpasterstwa, wspólnoty, parafie), jak też w szkołach (uczniowie, rady pedagogiczne, rodzice) i na uczelniach wyższych.

⁶ To pojęcie jest także najczęściej stosowane w naukach o religii, zwłaszcza w socjologii; zob. E. Barker, *Nowe ruchy religijne*, wyd. 2., Kraków 2012.

osiągnięcia innych celów, takich jak poznanie transcendentálne, oświecenie duchowe lub autorealizacja, albo też pozwalają swoim członkom znaleźć odpowiedź na podstawowe pytania”⁷.

Termin „nowe ruchy religijne” (NRR) odnosi się najpierw do cezury czasowej powstania tych ruchów, czyli okresu po II wojnie światowej, a ściśle drugiej połowy XX w. Są one także alternatywą dla dotychczasowych religii instytucjonalnych. Wreszcie, ruchy te określamy jako „religijne”, gdyż oferują religijną (sakralną) wizję rzeczywistości oraz odpowiadają na podstawowe pytania egzystencjalne człowieka: kim jest człowiek? jaki jest sens jego życia? co będzie po śmierci? Dodajmy, że w takim ujęciu nie ma aspektu teologicznego omawianego zagadnienia.

Watykański dokument, mimo sugestii, by posługiwać się wspomnianym terminem („nowe ruchy religijne”), używa także pojęcia „sekt”. Jak je rozumie? Sekta jest pojmowana jako grupa religijna, posiadająca własny światopogląd, który został wywiedziony z nauki jakiejś wielkiej religii światowej, ale nie jest z nim tożsamy. Dokument stwierdza: „Słowo «sekt» zdaje się odnosić w sposób bardziej bezpośredni do małej grupy, która odłączyła się od większej społeczności religijnej, najczęściej chrześcijańskiej, i której wierzenia oraz praktyki uważane są za odchylenie”⁸. Również w tej charakterystyce zasadniczo brak perspektywy teologicznej. Można jednak przyjąć, że poza samym opisem, jest także jakaś forma oceny z perspektywy ortodoksji kościelnej. Mówi o tym określenie z dokumentu – wierzenia i praktyki, które są „odchyleniem”.

Warto dodać, że termin „nowe ruchy religijne” może być mylący z tego powodu, że w łonie samego Kościoła katolickiego istnieje wiele ruchów powstałych w drugiej połowie XX stulecia, a określanych tym właśnie terminem, czyli jako „nowe ruchy”. Przykładem mogą być następujące: ruch oazowy „Światło-Życie”, ruch Odnowy w Duchu Świętym czy Droga Neokatechumenalna⁹.

Na dziś nie istnieją wiążące wskazania duszpastersko-teologiczne ze strony Magisterium Kościoła w odniesieniu do stosowania wspomnianych terminów, a zwłaszcza pojęcia „sekt”. Zainteresowanych omówieniem definicji tych dwóch terminów (sekt i nowy ruch religijny), zarówno od

---

⁷ F. Arinze, *Sekty i nowe ruchy religijne jako problem duszpasterski*, w: O.S. Santagada, E. Bravo P. i in., *Wspólnoty kościelne, niezależne grupy religijne, sekty, na przykładzie Ameryki Łacińskiej*, Warszawa 1994, 234.

⁸ Tamże.

⁹ Zob. A. Potocki, *Nowe ruchy religijne – między ortodoksją a heterodoksją*, w: M. Mazur, Z. Pasek i in., *Nowy ruch religijny czy sekta?*, Warszawa 2004, 21–41.

strony nauk o religii, jak też teologii, odsyłamy do szczegółowych opracowań¹⁰. Pozostawiając na boku meandry interpretacyjne wspomnianych pojęć, przedstawimy poniżej, jaki sens przybrało pojęcie „sekty” w działalności dominikańskich ośrodków o nowych ruchach i sektach.

W poszukiwaniu adekwatnej definicji sekty

Jak już wspomniano, jedną z istotnych kwestii związanych z powstaniem i funkcjonowaniem dominikańskich ośrodków informacyjnych było wypracowanie odpowiedniej definicji sekty. Chodziło o próbę rzeczowego opisu zjawiska, z którym spotykali się pracownicy i wolontariusze tych instytucji. Patrząc od strony początków działalności ośrodków, można zauważyć, że najpierw nastąpiło zetknięcie z konkretnymi ruchami i problemami, a dopiero później nastąpiła interpretacja pewnych faktów i zjawisk, które – w tamtym czasie (w latach 90. XX w.) – nie miały jeszcze jasnego i spójnego opisu ani interpretacji na gruncie nauki polskiej, w tym w teologii katolickiej. Pracownicy dominikańskich ośrodków¹¹ wnieśli wkład w opis zjawiska nowej religijności przez konferencje, wykłady i publikacje naukowe. Wypracowano także wspólnie, na co wskażemy poniżej, opisową definicję sekty.

W 2003 r. Dominikańskie Ośrodki Informacji o Nowych Ruchach Religijnych i Sektach zorganizowały konferencję, której pytanie tytułowe brzmiało: „Nowy ruch religijny czy sekta?”. Trudności związane z precyzyjnym określeniem tego, czym jest sekta ukazuje fragment wypowiedzi organizatorów konferencji, którzy stwierdzili w jej podsumowaniu: „Nie mamy określonego pojęcia «sekta», przez które można by przesiać nowe ruchy religijne i zakwalifikować niektóre z nich do sekt destrukcyjnych [...]. Pozostawiamy przestrzeń interdyscyplinarnych badań określających destrukcyjność poszczególnych ruchów”¹². Powyższa wypowiedź wyraża

---

¹⁰ Zob. Z. Pasek, *Nowe ruchy religijne a sekty. Terminologiczne rozważania religioznawcy*, w: M. Mazur, Z. Pasek i in., dz. cyt., 9–19; P. Szuppe, *Nowe ruchy religijne z perspektywy teologiczno-duszpasterskiej Kościoła katolickiego*, Lublin 2017, 52–79.

¹¹ Pracownicy i wolontariusze związani z ośrodkami dominikańskimi posiadali różne wykształcenie. Znajdowali się wśród nich specjaliści z następujących dziedzin: psychologia, pedagogika, prawo, religioznawstwo oraz teologia. Takie szerokie spektrum profesji dawało możliwość interdyscyplinarnego spojrzenia na zjawisko sekt i nowych ruchów religijnych.

¹² T. Marjański, P. Lichacz, *Stanowisko Dominikańskich Centrów Informacji o Nowych Ruchach Religijnych i Sektach*, w: M. Mazur, Z. Pasek i in., dz. cyt., 84.

trudność jasnego określenia tego, czym jest sekta i na czym polega jej niszczący wpływ na człowieka. Zawiera jednak istotną wskazówkę: należy badać poszczególne grupy, aby ocenić stopień ich ewentualnej destrukcyjności. Organizatorzy dodają także stwierdzenie ukazujące styl pracy w dominikańskim ośrodku: „[...] jesteśmy głęboko przekonani, że można rzetelnie gromadzić, przetwarzać i udzielać informacji o nowych ruchach religijnych i sektach bez przekłamań, tendencyjności, chorej rywalizacji, przy zachowaniu własnej tożsamości religijnej”¹³.

Opisany wyżej sposób podejścia do tematu nowej religijności w zasadzie pozostał niezmienny do dzisiaj. Chodzi w nim o zbieranie wszelkich informacji: naukowych (gromadzenie specjalistycznej literatury); źródeł pochodzących od danej grupy; relacji ofiar nadużyć¹⁴. Zebrane informacje o danym ruchu (czy zjawisku) są przetwarzane i interpretowane, a następnie udostępniane tym, którzy zgłaszają się po pomoc. Podkreślmy, że ocena stopnia destrukcyjności danego zjawiska czy ruchu pozostaje każdorazowo analizą konkretnego przypadku, w którym istotna jest ocena tego, w jaki sposób (w czym) dana osoba i jej bliscy zostali poszkodowani. W tej ocenie należy wziąć także pod uwagę tzw. „czynniki sytuacyjne” (według określenia amerykańskiego psychologa społecznego Stanleya Milgrama), czyli wpływ sytuacji (okoliczności). Dopiero na końcu tego procesu można pokusić się o to, by ewentualnie zakwalifikować daną grupę jako sektę albo – precyzyjnie mówiąc – przyjąć fakt, iż „w tej konkretnej sytuacji kontaktu z grupą” osoba zgłaszająca się jako poszkodowana rzeczywiście doświadczyła manipulacji i na czym ona polegała.

Opisy destrukcyjnego oddziaływania różnych grup były zbierane i opracowywane w dominikańskich ośrodkach. Stały się one następnie podstawą do wypracowania definicji sekty. Jej powstanie, podkreślmy raz jeszcze, było procesem refleksji (zarówno teologów, jak też przedstawicieli innych nauk) nad zaistniałymi przypadkami nadużyć i manipulacji. Dokonywało się to w następujących krokach: opis zjawiska; uchwycenie jego istoty; interpretacja.

---

¹³ T. Marjański, P. Lichacz, *Ustalenie granic czy „polowanie na czarownice”?*, w: M. Mazur, Z. Pasek i in., dz. cyt., 8.

¹⁴ Oczywiście, w przypadku tej ostatniej grupy, zachowywana jest w ośrodku zasada poufności, jak również wszelkie standardy ochrony informacji wpływające z RODO czy dokumentów kościelnych.

Termin „seкта” w ujęciu dominikańskich ośrodków

Jak rozumiano zjawisko sekty w dominikańskich ośrodkach? Przede wszystkim zdano sobie sprawę, że nie wystarcza ujęcie sekty jako religijnej lub społecznej grupy wyodrębnionej z szerszego nurtu religijnego bądź społecznego. W związku z powyższym zaczęto posługiwać się bliższą odbiorowi społecznemu definicją sekty jako negatywnej pod względem etycznym grupy religijnej lub parareligijnej. Ten drugi człon jest o tyle istotny, że nie wszyscy zajmujący się problematyką sekt akcentują to, że destrukcyjne oddziaływanie na człowieka może być zarówno ze strony grupy religijnej, jak też parareligijnej lub nie mającej nic wspólnego z żadną religią czy duchowością. Możemy mieć do czynienia z grupą destrukcyjną, która zajmuje się rozwojem osobistym, uzdrawianiem, praktykami magicznymi.

W dominikańskich ośrodkach informacji o nowych ruchach religijnych i sektach została wypracowana opisowa definicja. Bazowała ona na konkretnych przypadkach nadużyć, wskazując cechy grupy, które stanowią o jej destrukcyjnym charakterze. Wymienimy je poniżej, dokonując ich krótkiego omówienia.

Za sekty (grupy destrukcyjne) należy uznać wspólnoty, które charakteryzują się następującymi cechami¹⁵:

1. „Mają charakter totalny. Liderzy grupy przypisują sobie absolutny autorytet i prawo ingerowania we wszystkie dziedziny życia swoich członków, nawet te najbardziej intymne”. Cecha ta akcentuje nieograniczoną władzę i autorytet lidera, co skutkuje domaganiem się przez niego bezwzględного posłuszeństwa wobec członków wspólnoty, a także ingerowaniem we wszystkie wymiary życia osób z grupy. Prywatność, intymność często nie istnieją lub są znacząco ograniczone.
2. „Pozyskują nowych członków, uciekając się do najróżniejszych podstępów i kłamstw, zatajając istotne informacje o działaniu grupy, jej celach i doktrynie”. Punkt ten mówi o nieetycznym działaniu (technikach manipulacji), mającym na celu pozyskiwanie (werbowanie) nowych adeptów. Powyższa praktyka jest związana z kłamstwem, fałszem. W tym działaniu zataja się również ważne informacje o danym ruchu, zwłaszcza te, które są problematyczne, związane z jakimś nieetycznym działaniem czy kontrowersyjnymi praktykami z punktu widzenia prawa państwowego. Niniejszy punkt można ująć w słowach: „cele deklarowane różnią się od realizowanych”.

---

¹⁵ Wszystkie cytaty dotyczące charakterystyki sekty pochodzą ze strony www.sekty.dominikanie.pl (dostęp 31.05.2021).

3. „Uzależniają uczestników psychicznie i ekonomicznie za pomocą technik (psycho) manipulacji – wywierają niekorzystny wpływ na rozwój psychiczny adepta i jego relacje społeczne (zerwanie więzi z najbliższymi, porzucenie pracy lub studiów)”. Powyższy punkt łączy się z poprzednim, gdyż dotyczy manipulacji (psychomanipulacji). Destrukcyjne oddziaływanie ze strony grupy (guru) sprawia, iż uczestnictwo w sekcie powoduje zaburzenie relacji społecznych, zwłaszcza z rodziną, ale niekiedy też rezygnację z pracy czy studiów. Taka niszcząca przynależność ma formę swoistego mechanizmu uzależnienia. Może to być szczególnie dotkliwe dla osób, które – pod wpływem takiej manipulacji – decydują się przekazać znaczne sumy pieniężne na rzecz grupy.
4. „Posiadają charakter kultowy w szerokim rozumieniu, niekoniecznie religijnym. Może to być kult osoby, energii, zdrowia, pieniędzy, sukcesu”. Grupa destrukcyjna, o czym wspomnieliśmy, nie musi być religijna. Może być niereligijna, czyli paramedyczna (stosująca jakieś alternatywne metody leczenia/uzdawiania) czy ekonomiczna (mająca formę piramidy finansowej). Punkt ten podkreśla zjawisko wypaczonego kultu, jakie zachodzi w takiej grupie. Choć jest to pojęcie pochodzące z języka religijnego, to jednak można je stosować do opisu pewnego aspektu sekty. Kult w sekcie może mieć różne przedmioty: przywódcę (guru), zdrowie, energię, sukces. W ten sposób skupia uwagę osoby jedynie na wybranym aspekcie rzeczywistości. To z kolei prowadzi do wykrzywienia prawdziwej postawy religijnej, która – przynajmniej w klasycznej filozofii i teologii oraz wypływającej z nich wizji religii – ma prowadzić człowieka, pojmowanego jako *homo religiosus*, ku Bogu (*sacrum*)¹⁶.
5. „Wytwarzają ostry podział rzeczywistości na to, co «dobre», czyli związane z grupą i «zagrożające», odnoszące się do świata zewnętrznego (czarno-biała wizja rzeczywistości)”. Niniejszy punkt opisuje specyficzne myślenie – tzw. „mentalność sekciarską”. W sekcie dominuje dwubiegunowy (czarno-biały), uproszczony obraz rzeczywistości. To, co dobre, boskie, „jasne” i wartościowe

---

¹⁶ Mówiąc o „prawdziwej postawie religijnej”, przyjmujemy klasyczne rozumienie religii jako relacji człowieka do Boga. Zofia Zdybicka, jako filozof, tak ujmuje istotę religii: „Religia jest realną i dynamiczną relacją osobową człowieka do rzeczywistości transcendentnej – w naszej kulturze – do osobowo rozumianego Absolutu (Boga), od którego człowiek czuje się zależny w istnieniu oraz działaniu i który jest ostatecznym celem, nadającym sens życiu ludzkiemu”. Zob. Z. Zdybicka, *Religia i religioznawstwo*, Lublin 2013, 29.

jest związane z grupą, natomiast to, co złe, grzeszne, „ciemne” jest na zewnątrz grupy i stanowi dla niej zagrożenie. Sekta z zasady nie wchodzi w jakikolwiek dialog ze światem, ale odcina się od niego, widząc w nim niebezpieczeństwo.

6. „Wpajają swoim członkom przekonanie o elitarności ruchu i niechęć do dialogu światopoglądowego”. Punkt ten jest powiązany z poprzednim. W sekcje dominuje niechęć do dialogu ze światem, ludźmi inaczej myślącymi. Nie przyjmuje się także krytyki, nie ma krytycznego myślenia na swój temat ani możliwości dialogu, zwłaszcza z przywódcą. Dodatkowo, w grupie wpaja się adeptom doktrynę o wyjątkowości i elitarności, zarówno samej wspólnoty, jak też jej członków.

Podsumowując, należy stwierdzić, że jeśli grupa spełnia wyżej wymienione kryteria, może to być podstawą do zakwalifikowania jej jako grupy destrukcyjnej (sekty), czyli stanowiącej potencjalnie zagrożenie dla jednostki i społeczeństwa. Oczywiście można jeszcze uszczegółowić ten opis. Jednak wymienione cechy stanowią – według klasyfikacji dominikańskich ośrodków – cechy istotne. Poza tym, by ocenić stopień destrukcyjności grupy (ruchu, wspólnoty), trzeba również (tak praktykowano w ośrodkach dominikańskich) zapoznać się z zestawem pytań, które pozwalają dokładniej ocenić stopień destrukcyjności – zwłaszcza w kontekście potencjalnego zagrożenia dla osoby i jej wolności, a także jej funkcjonowania społecznego i rodzinnego¹⁷.

Warto w tym miejscu podkreślić, że tym, co łączy przedstawione cechy i co trzeba traktować jako wyróżnik destrukcyjnego działania ze strony grupy czy jej przywódcy, jest manipulacja. Wielu autorów ukazuje manipulację (psychomanipulację) jako specyficzne działanie, które zachodzi w ruchach określanych jako „sekty”¹⁸.

¹⁷ Warto w tym miejscu przywołać zestaw pytań opracowany przez krakowskich religioznawców: Szymona Beźnica, Zbigniewa Paska i Piotra Pawelca; zob. S. Beźnic, Z. Pasek, P. Pawelec, *Po czym poznać, czy dana grupa religijna może stanowić zagrożenie społeczne?*, www.sekty.dominikanie.pl (dostęp 31.05.2021).

¹⁸ Zob. J.-M. Abgrall, *Sekty. Manipulacja psychologiczna*, Gdańsk 2005; S. Hassan, *Psychomanipulacja w sektach*, Łódź 1997; S. Hassan, *Jak uwolnić się od manipulacji psychicznej w sekcie*, Łódź 2001. Termin manipulacja (najbardziej ogólny) wydaje się zasadny do opisywanego problemu sekt, natomiast inne pojęcia stosowane w literaturze, takie jak psychomanipulacja, manipulacja psychiczna (umysłowa) czy pranie mózgu wydają się nieadekwatne. Więcej na ten temat zob. R. Broniek, *Pranie mózgu. Mit czy rzeczywistość? Perspektywa teologiczna*,

Manipulacja w sekcje

Czym jest manipulacja? Wojciech Chudy zwraca uwagę, że filozoficzną podstawą manipulacji (łac. *manipulatio* – „manewr, fortel, podstęp”) jest tendencja do „spłaszczającej redukcji człowieka”. Oznacza to, że z osoby lub wspólnoty wydobywa się tylko jeden wymiar, którym łatwo się posługiwać. Według tego autora istota manipulacji tkwi w kłamstwie, które nie dotyczy jednak celu działania (jak chce wielu innych badaczy), ale środków, przez które wyrabia się w człowieku fałszywe przekonania¹⁹. Manipulacja jest więc kłamstwem, chociaż to nie ono – od strony antropologicznej – stanowi jej największe zło. Tym, co najgorsze jest przedmiotowe traktowanie człowieka²⁰. Zło manipulacji polega na traktowaniu osoby jako środka do celu, zaspokojenia jakiś swoich pragnień. Autor podaje następującą definicję manipulacji: „Manipulacja jest oddziaływaniem na świadomość jednostkową lub zbiorową za pomocą sposobów i środków o charakterze informacyjnym, emocjonalnym, ekonomicznym, organizacyjnym, których bezpośrednim celem jest ukierunkowanie sądów poznawczych, skłanianie do podejmowania określonych decyzji lub wykonywania określonych czynów, formowanie światopoglądu, kształtowanie postaw, a nawet osobowości, i którym towarzyszy założenie o zasadniczej niejawności [...] tych sposobów lub środków”²¹. Definicja ta mówi o takim rodzaju działaniu, które wyraża się w kłamstwie i ma na celu ukierunkowanie sądów poznawczych (poznania).

Problem manipulacji widać szczególnie wyraźnie w obszarze religii, zwłaszcza chrześcijaństwa, bowiem to właśnie tutaj kłamstwo, ukierunkowujące sądy poznawcze i konkretne decyzje ludzkie, które z nich wypływają, może prowadzić do zafałszowania poznania Boga lub wręcz uniemożliwić dotarcie do prawdy o Jego istnieniu. To z kolei może powodować zaburzenie relacji człowieka ze Stwórcą, osłabić ją bądź doprowadzić do zerwania tej relacji i zanegowania istnienia Boga²².

Powyższe ujęcie zwraca nas już bezpośrednio ku perspektywie teologicznej, która pozwala – w świetle wiary – precyzyjniej ukazać przedmiot

---

w: M. Gajewski (red.), *Grupy kultowe. Uwarunkowania społeczne*, Kraków 2012, 445–471.

¹⁹ W. Chudy, *Kłamstwo jako metoda*, Warszawa 2007, 26n.

²⁰ Tamże, 7n.

²¹ Tamże, 27.

²² Ta ostatnia sytuacja ma miejsce w ateizmie, który jest antyreligijną wiarą.. Może także dokonać się zwrot człowieka w kierunku fałszywych bogów, a nawet w stronę kultu szatana (satanizm); zob. R. Rożdżeński, *Ateizm, czyli wiara negatywna*, Kraków 2018, 199–249.

manipulacji i skutki, jakie ona powoduje dla człowieka, pojmowanego nie tylko jako *homo religiosus*, ale także jako *homo christianus*. Poniżej proponujemy teologiczne rozumienie tego, czym jest sekta, które stanowi dopełnienie wcześniejszej charakterystyki omawianego pojęcia. Będzie to robocze ujęcie, które aktualnie jest przedmiotem badań w Dominikańskim Centrum Informacji o Nowych Ruchach Religijnych i Sektach.

Zaznaczmy w tym miejscu, że na przestrzeni ostatnich lat (czego dowodem są statystyki ośrodków dominikańskich z lat 2010–2020) należy zauważyć zdecydowany wzrost przypadków nadużyć i manipulacji, które pojawiają się w katolickich wspólnotach i ruchach kościelnych. Nadużycia te mają różną formę, a niekiedy prowadzą także do odłączenia się danej wspólnoty od Kościoła katolickiego²³. W związku z powyższym wypracowanie teologicznego opisu sekty oraz jasnych kryteriów, dzięki którym można poznać, czy dana grupa jest wspólnotą katolicką, która funkcjonuje w łonie Kościoła czy też nie, wydaje się pilnym zadaniem.

Termin „sekta” z perspektywy teologicznej

Zdaniem Bogdana Ferdka nie sposób przedstawić teologicznej definicji sekty w postaci krótkiej formuły. Należy raczej podać cechy, które pozwalają wyróżnić sekty wyrosłe na bazie chrześcijaństwa. Są to następujące komponenty: odrzucenie dialogu ekumenicznego; uzupełnianie Pisma Świętego o dodatkowe objawienia lub też interpretacja całości Biblii na podstawie jakiejś jej części; pogląd, że zbawienie jest zarezerwowane wyłącznie dla członków sekty; brak ciągłości w historii chrześcijaństwa; odrzucanie wiary w Trójcę Świętą (a więc też chrztu świętego w imię Ojca i Syna, i Ducha Świętego) i Jezusa Chrystusa jako Syna Bożego, Zbawiciela; eschatologiczne nastawienie, szczególnie wyrażające bliski koniec świata²⁴.

B. Ferdek przyjmuje, że można używać pojęcia „sekta” (obok równoczesnego stosowania określenia „nowy ruch religijny”), ale niekoniecznie w negatywnym znaczeniu, tzn. bez apriorycznego formułowania pod adresem danej grupy oceny negatywnej. Przypomina on, że sam Jan Paweł II w *Orędziu na Światowy Dzień Migracji* pisał: „Sekty i nowe ruchy religijne stanowią dziś dla Kościoła poważne wyzwanie duszpasterskie”.

---

²³ Przykładami takich wspólnot są: kaliski „Miecz Ducha”, kielecki „Wieżniak” czy „Tylko Jezus” z Krapkowic, który stanowi część „Kościola Bożego w Chrystusie”.

²⁴ Zob. B. Ferdek, *Sekty i nowe ruchy religijne jako problem teologiczny*, Wrocław 1997, 27n.

B. Ferdek nie mówi zasadniczo o cechach, które byłyby charakterystyczne dla ruchów niechrześcijańskich, a także wszelkich grup parareligijnych. Koncentruje się na sektach wyrosłych z chrześcijaństwa. Powyższe zestawienie może być pomocne w teologiczno-pastoralnej ocenie eklezjalności danej wspólnoty. Warto jednak zauważyć, że autor prezentuje przede wszystkim cechy dotyczące treści wiary (fałszywe nauczanie czyli herezja), natomiast nie mówi o innym ważnym aspekcie, jakim jest łączność czy też jej brak (schizma) – jak w przypadku ruchów zrywających z Kościołem (biskupem). Dlatego jego propozycja może zostać rozwinięta.

Jak więc możemy przedstawić zjawisko sekty z teologicznego punktu widzenia, uwzględniając podane zastrzeżenia? Naszym zdaniem należy zwrócić uwagę – z perspektywy teologii katolickiej – na jedną fundamentalną kwestię. Chodzi o zbawienie, odkupienie. Są to terminy synonimiczne. Zbawienie to jedna z kluczowych kategorii w chrześcijaństwie (katolicyzmie), choć istotna także w wielu innych religiach.

Czym jest zbawienie? W najprostszym ujęciu zbawienie to sam Bóg obecny jako „sprawca i cel życia [ludzkiego] (we wspólnocie trynitarnej miłości) w stworzonej samorealizacji człowieka. Termin «zbawienie» wskazuje na osobową relację między Bogiem a człowiekiem”²⁵. Ma w chrześcijaństwie wymiar osobowy. Zostaje dokonane przez Jezusa Chrystusa, Syna Bożego i Zbawiciela. Oznacza ratunek od grzechu, zła i śmierci. To wprowadzenie człowieka w nowe życie, którego istotą jest jedność z Chrystusem. Dar ten musi być przez człowieka przyjęty świadomie i dobrowolnie.

Zbawienie to sam Bóg, jedność z Nim. Wszystko, co utrudnia lub uniemożliwia tę relację z Bogiem, zwłaszcza w perspektywie ostatecznej (eschatologicznej), która łączy się z obietnicą życia wiecznego, trzeba uznać za rozstrzygające kryterium destrukcyjności jakiejś grupy (względnie doktryny, którą ona głosi). Zdajemy sobie sprawę, iż jest to argument teologiczny i konfesyjny, niemniej w kontekście pojawiających się manipulacji ze strony członków różnych wspólnot kościelnych, w tym także ich nieortodoksyjnego nauczania, takie ujęcie staje się zasadne. Odnosi nas ono do dwóch istotnych i powiązanych ze sobą pojęć: herezji i schizmy.

O herezjach i schizmach mówi Nowy Testament w 2 P 2,1: „Będą fałszywi (kłamliwi) nauczyciele (gr. *pseudodidaskaloi*), którzy wprowadzą wśród was zgubne herezje” (gr. *haireseis apōleias* – dosł. „stronnictwa zguby”). Katechizm Kościoła mówi o herezji i schizmie przy okazji omawiania pierwszego przykazania Dekalogu (KKK 2089). Herezja to „zaprzecanie jakiejś prawdy wiary”. Chodzi o fałszywie przedstawiane

---

²⁵ G.L. Müller, *Dogmatyka katolicka*, Kraków 2015, 395n.

treści wiary, podpierając się swoim objawieniem prywatnym. Natomiast schizma oznacza „odmowę uznania zwierzchnictwa papieża lub wspólnoty z członkami Kościoła, którzy to zwierzchnictwo uznają”. Doświadczenie pokazuje, że te dwa zjawiska często idą w parze. Od strony oceny teologiczno-eklezyjnej danego ruchu istotna jest zarówno treść doktrynalna głoszonej nauki (ortodoksja), jak też jedność kościelna z biskupem.

Z teorii (doktryny) wypływa określone działanie. Przekonania ruchu i/lub jego guru, nierzadko związane są z jakimiś prywatnymi objawieniami, które legitymizują określoną praktykę, czasem także nieetyczną, w skrajnych przypadkach prowadzą do schizmy. Skoro tak mówi duchowy przywódca (kapłan lub osoba świecka): „Bóg tak powiedział, Bóg tego chce” lub „Ten Kościół nie jest już Kościołem, ten papież nie jest już papieżem”, to słowa takie mają doniosłe konsekwencje dla życia wiary członków określonej wspólnoty, którzy przyjmują treść tego nauczania. Dodajmy, że stwierdzenia te (spotykane nieraz w Kościele) nie mają żadnego obiektywnego kryterium, które pozwalałoby je zweryfikować. Tym samym, jak widzimy, w sekcje praktyka religijna posiada subiektywny wymiar²⁶.

Na koniec ostatniej części naszych rozważań trzeba podkreślić, że dla teologicznego ujęcia sekty nie wystarczy samo pojęcie manipulacji. Kluczowe jest także to, czego ta manipulacja dotyczy. W sekcje – również takiej, która może działać wewnątrz Kościoła – mamy do czynienia z sytuacją, gdy Bóg, Dobro Najwyższe (jak też droga do Niego), przez kłamstwo (herezję, błąd w wierze) zostaje fałszywie przedstawiony człowiekowi. Konsekwencją tego jest zafałszowanie prawdy o Jezusie Chrystusie, jedności z Nim (jako celu dążenia osoby), co skutkuje w życiu duchowym brakiem dynamizmu, a nawet odrzuceniem wartości (łaski) zbawienia, które ofiarowuje Chrystus i w konsekwencji – odwróceniem się od Niego. W odniesieniu do danego ruchu katolickiego może to również prowadzić do schizmy, czyli zerwania jedności z Kościołem (biskupem).

Widzimy więc, że aby ująć teologiczny sens pojęcia „sekty”, nie wystarczy sama perspektywa manipulacji, gdyż ukazuje ona tylko jakiś aspekt destrukcyjności grupy, natomiast nie dotyka istoty rzeczy, czyli przedmiotu manipulacji, jakim jest Bóg, relacji z Nim, a przede wszystkim zbawienia, które On daje. Na zakończenie rozważań prezentujących sposób rozumienia pojęcia „sekty” z perspektywy dominikańskich ośrodków można

---

²⁶ W praktyce Kościoła katolickiego od samego początku istotny był temat rozeznawania duchowo-intelektualnego, natchnień, charyzmatów (proroctw), prądów pobożnościowych, a przede wszystkim treści głoszonej Ewangelii, czego świadectwem jest *Pierwszy List św. Jana*.

zapropnować – zbierając refleksje z ostatniej części – teologiczne ujęcie opisywanego terminu. Jest ono aktualnie rozwijane w badaniach Dominikańskiego Centrum Informacji o Nowych Ruchach i Sektach.

Sekta w znaczeniu teologicznym to taki rodzaj grupy, w której destrukcyjne działanie (manipulacja) dotyczy fałszywego przedstawienia Boga i/lub drogi do Niego, co skutkuje tym, że religijne dążenie człowieka ku Bogu zostaje znacząco osłabione i/lub wykrzywione. To z kolei może prowadzić do realnej możliwości utraty zbawienia. Inaczej mówiąc, dany ruch określamy mianem sekty, gdy znajdujemy w nim manipulację w następujących aspektach: formalnym – takie oddziaływanie na człowieka, które jest destrukcyjnym wpływem powodującym negatywne skutki w wymiarze psycho-fizycznym oraz społecznym jednostki; treściowym – manipulacja w aspekcie poznawczym, która prowadzi do kłamstwa na temat Boga i zbawienia (fałszywa doktryna), co skutkuje negatywnie w wymiarze duchowym osoby (jej relacji z Bogiem), może prowadzić do osłabienia (odrzućenia) relacji z Bogiem i Kościołem, a ostatecznie narazić człowieka na realną możliwość utraty zbawienia.

Jeśli mamy do czynienia tylko z pierwszym aspektem, to mówimy o sekcje w znaczeniu nieteologicznym. Traktujemy ją wówczas jako grupę destrukcyjną stanowiącą zagrożenie dla człowieka, jego rozwoju psycho-fizycznego oraz społecznego (relacji z bliskimi, otoczeniem). Natomiast by mówić o sensie teologicznym omawianego pojęcia, musi zachodzić aspekt drugi (choć może być obecny także pierwszy). Teologiczna perspektywa dodaje „jedno piętro”, czyli wymiar duchowy, rozumiany jako relacja z Bogiem oraz cel tej relacji, jakim jest zbawienie.

Teologiczne określenie pozwala bardziej dogłębnie opisać destrukcyjny wpływ na człowieka, jaki zachodzi w określonej grupie. Skoro uznajemy człowieka za osobę, która posiada różne wymiary (fizyczno-psychiczno-duchowy), to opis negatywnego wpływu powinien je wszystkie uwzględnić.

Radostaw Broniek OP